

ત્રીજા ધોરણની નોટ.

તથા

ગૂજરાતી ચોથી ચોપડીના અર્થ.

કવિતાની સમજૂતી, ભૂગોળ, મનોકૃત ગણિત
તથા જોડાક્ષરો વગેરે.

બનાવનાર,

ફકીરભાઈ કાસીદાસ,

સુરતની નામદાર સર જમશેદજી જીજ્ઞાસુવાળી નંબર
૧ લાની છેકરાની નિશાળના વડા માજી ભારતર
તેના છેકરા નજીનદાસ ફકીરભાઈ કાસી-
દાસની વતી છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

ડાહ્યાભાઈ જગજીવનદાસ.

(સુધારો તથા વધારો કરેલી આવૃત્તિ ૩ જ.)
(સન ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા આક્ટ પ્રમાણે નોંધાવી છે.)
ફીમત સાડા ચાર આના.

મુંબઈ:—“ તત્તરવિવેચક ” પ્રેસ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ
૮૭૫

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીરાખિત વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૭૫

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ શ્રીમદ્દોશની નોટ

વિષય ૪૪૩:૮૪૩:૨

મુંબઈ ઇલાકો.

મુંબઈ ઇલાકાની ઉત્તરે અલ્હયિસ્તાન અને પંજાબપ્રાંત; દક્ષિણે મદ્રાસ ઇલાકો અને મૈસૂરપ્રાંતછે; પૂર્વે રજપુત સંસ્થાનો, મધ્યહિંદુસ્તાન મધ્યપ્રાંત, ખીરાર અને હૈદરાબાદછે; પશ્ચિમે અલ્હયિસ્તાન અને અરબી સમુદ્રછે.

મુંબઈ ઇલાકાના મુખ્ય પર્વતો.

૧ હાલા પર્વત—સિંધપ્રાંતમાં.

૨ ગિરિનાર—કાઠિયાવાડમાં.

૩ વિંધ્યા—ગુજરાતમાં નર્મદાની ઉત્તરે.

૪ સાતપુડા પર્વત—ગુજરાત અને દખણમાં.

૫ સદ્યાદ્રિ પર્વત અથવા પશ્ચિમઘાટ કોક્ષ અને દખણની વચ્ચે.

મુંબઈ ઇલાકાની મુખ્ય નદીઓ.

૧ સિંધુ—સિંધપ્રાંતમાં વહે છે ને અરબી સમુદ્રને મળે છે.

૨ બનારસ

૩ સરસ્વતી

૪ સાબરમતી

૫ મહી

૬ નર્મદા

૭ તાપી

૮ ગોદાવરી

૯ ભીમા

૧૦ નીરા

૧૧ કૃષ્ણા

૧૨ વૃંગભદ્રા

} ગુજરાતપ્રાંતમાં વહેછે ને કચ્છના રણને મળેછે.

} ગુજરાતમાં વહેછે ને ખંભાતનાં અખાતને મળેછે.

} દખણપ્રાંતમાં વહેછે અને ખંગાળાના ઉપસાગને મળેછે.

मुंबई इलाकाना मुख्य जील्ला, संस्थान, एजन्सि अने शेहरो तथा बंदरो.

जील्ला.

शिकारपुर.
देवदाबाद.
करांची.
अमदाबाद.
खेडा.
पंचमहाल.
भरुच.
सुरत.
ठाणा.
कोलाबा.
खानदेश.
नासक.
अहमदनगर.
पुणा.
सतारा.
सोलापुर.
धारवाड.
उत्तरकानडा.
संस्थान.
खेरपुर.
कच्छ.
बडोदरा.

खंभात.
जंजीरा.
सावंतवाडी.
पेंठ.
अकलकोट.
कोलापुर.
सावनुर.

एजन्सि.

काठियावाड.
पालनपुर.
महीकांठा.
रेवाकांठा.
पंचमहाल.
सुरत.
खानदेश.
सतारा.

शेहरो.

शीकारपुर.
करांची.
अमदाबाद.
खेडा.
नडीयाद.
पंचमहाल.

भरुच.
सुरत.
वीरमगाम.
धोलका.
भावनगर.
वडोदरा.
मुंबई.
ठाणा.
खानदेश.
नासक.
अहमदनगर.
पुणा.
सतारा.
बंदरो.

जेकबाबाद.
करांची.
मांडवी.
मुद्रा.
पोरबंदर.
भावनगर.
सुरत.
मुंबई.
रत्नागिरी.
गोधा.
कारवाड.

પરચુરણ દાઢલા.

ભાંજળી (ઉતરતી.)

૧ ૧૭૩ રૂપીઆની પૈ કરો; ૩૭ મોહોરના દોઢીઆં કરો.

જ—૩૨૬૪ પૈ; ૩૫૫૨૦ દોઢીઆં

૨ ૩૬ રૂપીઆ ૨ આનાની પૈ કરો; ૬૭૮ રૂપીઆની પાવલી કરો.

જ—૬૮૩૬ પૈ; ૨૭૧૨ પાવલી.

૩ ૧૫ રૂપીઆના દોઢીઆં કરો; ૮૭૬ રૂપીઆની ઁઆની કરો.

જ—૮૬૦ દોઢીઆં; ૭૦૦૮ ઁઆની.

૪ ૯૪૫૭ આનાની પૈ કરો; ૬૩૪૨૧ આનાની પૈ કરો.

જ—૧૧૩૪૮૪ પૈ; ૭૬૧૦૫૨ પૈ.

૫ ૭૯૩૨૧ આના ૭ પૈની પૈ કરો; ૬૩૭૯ રૂ—૭ આનાના રૂદિયાં કરો.

જ—૯૫૧૮૫૯ પૈ; ૩૦૬૨૧૩ રૂદિયાં

૬ ૯૨ ખાંડી ૩ મણુ ૧૪ શેર ૧ પાશેર ૧ નવટાંકના નવટાંક કરો.

જ—૫૮૯૮૭૫.

૭ ૯૩૪ ખાંડી ૧૭ મણુના પાશેર કરો.

જ—૨૯૯૧૫૨૦ પાશેર

૮ ૪૦૦ મણુના અચ્છેરા કરો.

જ—૩૨૦૦૦ અચ્છેરા

૯ ૯ ગજ ૪ તમુનાં આંગળ કરો.

જ—૪૪૦ આંગળ

૧૦ ૯ ફરા ૭ પાવલી ૩ શેર ૧ ટીપરીની ટીપરી કરો.

જ—૧૨૧૫ ટીપરી

૧૧ ૯૮ તોલા ૩૭ વાલની રતી કરો.

જ—૧૧૮૭૧ રતી.

ભાંજળી (ચઢતી).

૧ ૬૯૫૪૪૨ પૈ ઁના રૂપીઆ કરો; ૨૮૪૧૬ પૈ ઁની મોહોર કરો.

જ—૩૬૨૨ રૂ. ૮ પૈ; ૯ મોહોર ૧૩ રૂપીઆ.

૨ ૭૯૭૮ અર્ધી પૈના રૂપીઆ કરો; ૬૯૮૦ દોઢીયાની મોહોર કરો.

જ—૨૦ રૂ ૧૨ આ. ૫ પૈ; ૭ મો ૪ રૂ ૧ આનો.

૩ ૨૩૮૦ હુકાની એનાં પાવણા કરો; ૬૩૪૯ આનાના રૂપીઆ કરો.

જ—૯૯ પા ૪ હુ; ૩૯૬ રૂ ૧૩ આના.

૪ ૯૬૭૬૦ આનાની મોહોર કરો; ૯૩૪૭ એ આનાના રૂપીઆ કરો.

જ—૪૦૩ મો ૨ રૂ ૮ આના; ૧૧૬૮ રૂ. ૩ એ આના.

૫ ૯૪૩૨૧ નવટાંકના મણુ કરો; ૯૧૮૨૭૩૬ પાશેરની ખાંડી કરો.

જ—૨૯૪ મ. ૩૦ શે. ૧ નવટાંક; ૨૮૬૯ ખાં ૧૨ મ. ૪ શે.

૬ ૪૫૩૨ અઘોળના મણુ કરો; ૬૩૨૯૭ શેરની ખાંડી કરો.

જ—૭ મણુ ૩ શેર ૧ પા; ૭૯ ખાં. ૨ મ. ૧૭ શેર.

૭ ૬૩૪૯૨ આંગળના ગજ કરો; ૬૩૭૫ તસુના ગજ કરો.

જ—૧૩૨૨ ગ. ૧૮ તસુ; ૨૬૫ ગ. ૧૫ ત.

૮ ૯૪૩૨૧૨ ટીપરીના ફરા કરો; ૬૩૨૯૪ પાશેરના ફરા કરો.

જ—૧૭૩૬૮ ફ. ૧૩ પા. ૨ શેર; ૨૪૭ ફ ૩ પા. ૩ શેર ૧ ટીપરી.

૯ ૭૪૩૪ એઆભારના તોણા કરો; ૫૮૭૯૦ રતિના વાલ કરો.

જ—૧૦ તો ૧૩ વા; ૧૯૫૯૬ વા ૨ રતી.

૧૦ ૫૨૦૭૩ કાગળના તાવછે એના રીમ કરો.

જ—૧૦૮ રીમ ૯ કુવાએર ૧૭ તાવ.

૧૧ ૩૧૪૨૭૮ કલાક એના હહાડા કરો. જ—૧૩૦૯૪ દિં ૨૨ કલાક.

વિવિધસર્વાળા બાદબાકી, ગુણાકાર,

અને ભાગાકાર.

૧ એક છોકરો ૯ વર્ષ ને ૭ મહિનાનો થયો ત્યારે નિશાબ એડો તેણે
૭ વર્ષ ને ૫ મહિના વિદ્યાભ્યાસ કર્યો, પછી ૧૨ વર્ષ ૪ મહિના

નોઠરી કરી, ૫ વર્ષ ને ૬ મહિનામાં જન્મ કરી, ૧૧ વર્ષ ૩ મહિના વેપાર કીધો, પછી ૧૧ વર્ષ ૫ મહિના ને ૭ દિવસે મરણ પામ્યો. ત્યારે મરતી વખતે તેની ઉંમર કેટલી? જ—૫૭ વ. ૬ મ. ૭ દિ.

૨ એક માણસપાસે એકજથ્થુ રૂ. ૧૨૫-૭-૧૧ બીજો રૂ. ૩૫-૯-૭ ત્રીજો રૂ. ૧૪૧-૭-૬ માગેછે ત્યારે એને કુલ દેવું કેટલું હશે.

જ—૨૯૨ રૂ. ૫ આ.

(૩) રૂ. આ. પૈ.	(૪) રૂ. આ. પૈ.	(૫) રૂ. દો. બ.
૩૫-૧૨-૧૧	૫૭-૧૧- ૬	૫૧-૮૭- ૭.
૯૭-૧૪- ૯	૮૫-૧૩- ૯	૮૮-૧૫-૧૪.
૧૩૫-૧૫-૧૦	૬૭-૧૪-૧૧	૩૮-૯૭-૧૫.
<hr/> ૨૬૯-૧૧- ૬	<hr/> ૨૧૧- ૮- ૨	<hr/> ૧૭૯- ૧- ૪.

(૬) રૂ. પા. રે.	(૭) મ. શે. પા.	(૮) આં. મ. શે.
૧૩૮-૩-૮૨	૧૫- ૭-૨	૩૪-૧૨-૩૫.
૫૫-૨-૮૯	૧૯-૧૧-૩	૬૬-૧૯-૨૫.
૨૪-૩-૭૭	૩૫-૨૮-૧	૮૬-૧૬-૨૮.
૧૩૧-૧-૬૮	૧૩૨-૩૮-૦	૭૯-૧૫-૩૮.
<hr/> ૩૫૧-૦-૧૬	<hr/> ૨૦૩- ૫-૨	<hr/> ૨૬૮- ૫- ૬.

૧ એક છોકરો ૧૩ વર્ષ ૪ મ. ને ૬ દિવસનો છે. ને બીજો ૮ વર્ષ ૭ મ. ને ૨૪ દિ. નો છે, તો એ બેની ઉંમર બન્ને તફાવત કેટલો? જ—૪ વ. ૮ મ. ૧૨ દિ.

૨ મારીપાસે ૫૦ રૂ. ની નોટ હતી તે લપ્પને બજારમાં ગયો તેમાંથી ૨ રૂ. ૪ આનાના મોજાં લીધાં ૬ રૂ. ૨ આનાની ચોપડી લીધી ૨ રૂ. ૧૪ આનાની છત્રી લીધી ૩૮ રૂ. ૯ આના ૯ પૈ નું કાપડ લીધું ત્યારે મારીપાસે બાકી શું રહ્યું? જ—૨ આના ૩ પૈ.

૩) રૂ. આ. પૈ (૪) રૂ. આ. પૈ. (૫) રૂ. પા. રે. (૬) રૂ. દો. ખ.

૫૪-૭-૯ ૪૬-૯-૭ ૨૭-૧-૨૬ ૬-૫૭-૫

૨૮-૯-૬ ૨૮-૬-૯ ૨૦-૭-૪૦ ૨-૮૫-૯

૨૫-૧૪-૩ ૧૮-૨-૧૦ ૬-૧-૮૬ ૭-૭૧-૧૨

(૭) ખાં. મ. શે. (૮) તો. ગ. વા. (૯) ગ. ત. (૧૦) વી. વ. કા.

૧૬-૯-૭ ૨૫-૧-૩ ૨૯-૧૫ ૭૯-૧૩-૧૨

૯-૧૭-૯ ૧૬-૧-૯ ૧૩-૧૯ ૨૮-૧૭-૧૫

૬-૧૧-૩૮ ૮-૧-૧૦ ૧૫-૨૦ ૧૦-૧૫-૧૭

૧ ૧૩૦ ના ૧ મ. ૩ શે. ૨ પાશેર ધર્જા મળેછે તો ૧૨૦ રૂ. ના
કેટલા ધર્જા આવશે? જ-૧૩૦ મજુ ૨૦ શેર.

૨ એક ધડીયાળ ૧ દિવસમાં ૬ મિ. ને ૧૭ સેકન્ડ આગળ ચાલેછે તો
પાંચ પખવાડીયામાં કેટલું આગળ ચાલશે? જ-૭૬. ૪૬ મી. ૧૫ સે.

(૩) રૂ. આ. પૈ. (૪) ખાં. મ. શે. (૫) મ. શે. પા.

૧૬-૯-૭ ૧૬-૫-૭ ૫-૬-૩

૬ ૧૬ ૧૮

૯૯-૯-૬ ૨૬૦-૨-૩૨ ખાં. ૪-૧૩-૧-૨

૧ ૧૫ આરખી ઘોડાની કિંમત ૬૫૦ રૂપીયાછે તો દરેએકની કેટલી?
જ-૪૪ રૂ. ૫ આ. ૪ પૈ.

૨ ૧૬ માજુસના ભાગવચ્ચે રૂ. ૯૬ ની સોરતીની એક ટીકાટ લીધી
તેમાં તેને ૬૨૩૫ રૂ. ૧૨ આનાની સોરતી આવી ત્યારે દરકની
એમાં શું નફો થયો? જ-૩૮૯ રૂ. ૧૧ આ. ૯ પા.

(૩) રૂ. ૫૯-૧૩ - ૧ + ૫. (૪) રૂ. ૯૪ - ૫ - ૬ + ૭.

૧૧-૧૫-૫ ૧૩-૭-૭૫.

(૫) ૫૬ ખાં. ૧૬ મ. + ૧૦. (૪) ૭૭ ખાં. ૯ મ. ૮ શે. + ૧૨.

૫-૧૩-૨૪ ૬-૬-૪

મોઢેના સાધારણ વપરાસના દાખલાની કુચીઓ.

૧. જોડે રૂપિયે મણુ તેથી અર્ધે આને અથવા બમણે પૈસે ૧૧ શેર.
૨. જોડે રૂપિયે મણુ તેટલા આનાનું ૨૧૧ શેર.
૩. જોડે રૂપિયે મણુ તેથી દોઢ ગણે આને ૩૧૧ શેર.
૪. જોડે રૂપિયે મણુ તેથી બમણે આને ૫ શેર.
૫. જોડે રૂપિયે મણુ તેથી અઢી ગણે આને ૬૧ શેર.
૬. જોડે રૂપિયે મણુ તેથી ત્રણ ગણે આને ૭૧૧ શેર.
૭. જોડે રૂપિયે મણુ તેથી સાડાત્રણ ગણે આને ૮૧૧૧ શેર.
૮. જોડે રૂપિયે મણુ તેથી ચાર ગણે આને ૧૦ શેર.
૯. જોડે રૂપિયે મણુ તેથી અઢી ગણે દોકડે ૧ શેર.
૧૦. જોડે રૂપિયે મણુ તેટલા દોકડાનું ૧૬ રૂપિયા બાર.
૧૧. જોડે રૂપિયે મણુ તેટલી બદામનું ૧ રૂપિયા બાર.
૧૨. જોડે રૂપિયે મણુ તેથી અઢી ગણી બદામે અઘોળ.
૧૩. જોડે રૂપિયે મણુ તેથી પાંચ ગણી બદામે નવટાંક.
૧૪. જોડે આને મણુ તેથી અઢી ગણી બદામે શેર.
૧૫. જોડે આને મણુ તેટલી બદામનું ૧૬ રૂપિયા બાર.
૧૬. જોડે આને મણુ તેટલી વીસવાસીનું ૧ રૂપિયા બાર.
૧૭. જોડે આને મણુ તેથી પોણી પાંચએ ૨૧૧ શેર.
૧૮. જોડે રૂપિયે શેર તેથી અઢી ગણે દોકડે રૂપિયા બાર.
૧૯. જોડે રૂપિયે શેર તેટલા આનાનું અઘોળ.
૨૦. જોડે રૂપિયે શેર તેથી બમણે આને નવટાંક.
૨૧. જોડે રૂપિયે શેર તેથી અર્ધે આને ૧૧ રૂપિયા બાર.
૨૨. જોડે આને શેર તેથી અઢી ગણી બદામે રૂપિયા બાર.
૨૩. જોડે આને શેર તેટલા પૈસાનું પાંચેર.
૨૪. જોડે આને શેર તેટલી પાંચનું ૬ પૈસા બાર.
૨૫. જોડે આને શેર તેથી પોણી પાંચનું અઘોળ.
૨૬. જોડે આને શેર તેથી અઢી ગણે રૂપિયે મણુ.
૨૭. જોડે પૈસે શેર તેથી દસ ગણે આને મણુ.

दरेक पाठमां आवेला जोडाक्षरो.

वांच्या.	भटक्यो.	भूल्यो.	जाण्युं.	बाइयुं.
परमेश्वर.	चंद्रमा.	सांभर्यां.	चित्त.	अजाण्युं.
सरज्युं.	नीकळ्युं.	नक्की.	घडथो.	रह्यो.
प्रार्थना.	मान्यो.	पह्यां.	गर्जना.	दोस्तो.
सरज्यो.	इच्छतो.	सुद्धां.	प्रदक्षिणा.	मुद्दो.
पृथ्वी.	हाल्याथी.	घट्ट.	समुद्र.	भाग्यवान.
रच्यां.	प्रवाही.	मश्करी.	पश्चिम.	भत्रीजा.
कष्ट.	जुक्ति.	बेसाडथां.	आस्ट्रेलिया.	उच्चार.
पुस्तको.	लूगडांलत्तां	वण्यां.	लक्की.	सद्गृहस्थ
ब्राह्मणी.	दस्कत.	भट्टी.	वच्चे.	इंद्रिय.
अज्जु.	मस्ती.	चडाव्या.	श्वास.	अवस्था.
मात्रा.	प्यारो.	धिकार.	हक्क.	भक्तिमान.
अनुस्वार.	अल्या.	पाळ्यां.	क्रूर.	चमत्कार.
विश्वास.	जन्मसुधी.	कर्त्ता.	हौसूर.	भ्रांति.
मुश्केल.	नीकल्युं.	प्रौढ.	छेले.	धिकारीने.
छेले.	मांडयुं.	चिष्टां.	अच्छेरा.	बब्बे.
विश्वपति.	स्वादे.	टट्टी.	लुच्चा.	द्वेष.
जग्या.	बच्चां.	अकल.	नमस्कार.	ऊछळ्युं.
मुद्दल.	आफ्रिकामां	मांडथो.	त्रवाडी.	बीन्यां.
भूख्यो.	मोकल्या.	उघडथां.	मोकल्यो.	जावंत्री.
शक्ति.	घाल्युं.	भाग्यां.	सज्जन.	पक्काई.
चाल्यो.	ऊडयुं.	सांभळ्यां.	फूका.	श्रावकनां.
पहोंच्यो.	बुद्धि.	कृपाथी.	पित्तळनी.	संस्थान.

ગૂજરાતી ચોથી ચોપડીના અર્થ.

હાલમાં છોકરાઓએ ગૂજરાતી ત્રીજા ધોરણમાં ચોથી ચોપડી શીખવા માંડી, એટલે પાઠમાં આવેલો દરએક શબ્દ વ્યાકરણમાં કયા વર્ગનો ગણાયછે તે તેઓએ સારી પેઠે જાણવું જોઈએ, તેટલા સાર દરએક શબ્દના અર્થની સાથે વ્યાકરણનો વર્ગ લખી જણાવ્યો છે અને તેની સમજવાની નિશાની ટુંકામાં નીચે મુજબ કરી છે તે પ્રમાણે વાંચીને સમજી લેવું.

(ના) = નામ.

(સ) = સર્વનામ.

(વિ) = વિશેષણ.

(ક્રિ) = ક્રિયાપદ.

(અ) = અવ્યય.

(કૃ) = કૃદંત.

પાઠ ૧ લો.

મંડાવીશું (ક્રિ) શરૂ

કરાવીશું.

ગમશે (ક્રિ) પસંદ પ-

ડશે, સારી લાગશે.

વાર (ના) વખત.

પાછલી (વિ) પછાડીની.

રાજી (વિ) મમ, ખુશી.

સુંદર (વિ) સારી.

ચાહે (ક્રિ) માગે, ઇચ્છે

કામ (ના) ધંધો.

નવરા (વિ) કામથી

પરવારેલા.

પહેલાં (અ) અગાઉ.

વસ્તુ (ના) ચીજ.

પરમેશ્વર (ના) મોટો

ઇશ્વર, પ્રભુ.

પશુ (ના) ચોપગાં જાન-

વર, ચોપગાં પશું.

પંખી (ના) પાંખવાળા

પક્ષી.

આકાશ (ના) ગગન.

પૃથ્વી (ના) દુનિયા.

સાંભરેછે (ક્રિ) યાદ

આવે છે.

બાઇડા (ના) મરદો.

બાઇડીઓ (ના) બ-

ધરીઓ. [રીઓ.

છોડીઓ (ના) છોઠ

કીડા (ના) જીવડા.

ચંદ્રમા (ના) ચાંદો.

જગત્ (ના) દુનિયા.

સર્વે (વિ) બધું, સધળું.

સરજ્યું (ક્રિ) પેદા કીધું.

વિના (અ) વગર.

દેખતા (ક્રિ) જોતા.

હરખડી (અ) વારેવારે.

મલૂમ (વિ) યાદ, ફામ.

છાનું (વિ) ગુપ્ત.

ખોટું (વિ) ખરાબ, ભુલું.

શિક્ષા (ના) સજા.

પાઠ ૨ જો.

પ્રાર્થના (ના) રત્નિ,

બક્તિ, બંદગી.

સંસાર (ના) દુનિયા.

પર્વત (ના) મોટા પહાડ. શાન્તિતા (વિ) શાન્તાય- ઉપકાર (ના) પાડ.
 જોમ (ના) જોર. માન, શોભાવંતા. કાપ (કિ) મટાડ.
 દાતાર (ના) સખી, આ- સોમ (ના) ચંદ્રમા. કલેશ (ના) કળઓ,
 પનાર, દોલો માણસ રચ્યાં (કિ) બનાવ્યાં. કંકાસ. [લડાઇ.
 પ્રાણીઆ (ના) જીવડા. જખંડું (વિ) ભારે, મોટું. કંકાસ (ના) કળઓ,
 જીવવાળો માણસ. અદકાં (વિ) વધારે. પરિતાપ (ના) સંતાપ.
 દરવું (કિ) ફરવું. જ્ઞાન (ના) સમજણ, કુમતિ (ના) નદારી બુ-
 ધશ્વર (ના) પ્રભુ. અક્ષલ. દ્ધિ, અરાખ વિચાર.
 તૈયાર (વિ) તરત કામ- બૂલે (કિ) વિસરે. કરશ્યા (ના) દયા, મહેર.
 માં આવે એવું. પાપી (વિ) ચંડાળ, કષ્ટ (ના) દુઃખ.
 સુખ (ના) ચેન, મળ.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧).

અરે? પ્રભુ તું તો એકજ છે. તે આખી દુનિયા પેદા કરીછે. પૃથ્વી, પાણી, અને પર્વતો એ બધું તેજ બનાવ્યું છે. (૧). તારા મજાના શોભાયમાન, સરજ ને વળી ચંદ્રમા, તે બધાને તેજ બનાવ્યા છે.

એ તારું પ્રભુ મોટું જોર છે. (૨). અમને બધી વાતની સમજણને અમારામાં બધા ગુણો છે, તેનો પ્રભુ તુંજ આપનાર છે, કોઈ ચંડાળ માણસ હોય તે એ બધો તારો આભાર બૂલી જાય. (૩) માટે હે ધશ્વર તું કળઓ, લડાઈ, ટોટો જે હોય તેનું મોં કાળું કર, એટલે તે કાઢાડી નાખ, ને પાપનો મોટો જે સંતાપ તેને પણ દૂર કર, અને અમારા બધા દુઃખ મટાડીને સઘળી વાતે અમને સુખી કર. (૪).

પાઠ ૩ જો. ધર્મપુસ્તક=ધર્મની વા- બ્રાહ્મણી (ના) બાળ
 બાળબોધ(ના) બ્રાહ્મણી. તની ચોપડી. બોધ.
 લિપિ (ના) ભાષા, બોલી. મૂળાક્ષર (ના) પેહેલા બોલી (ના) ભાષા
 અનુસ્વાર=મીડું, મિંદુ. શરૂઆતમાં શીખ- લિપિ.
 ગૂંજરાતી=ગૂંજરાતની. વાના દસ્કતો. ઓળખવાને (કુ) પીછા-
 સળંગ=આખી, બધી. ધોરણુ(ના) રીત, રસતો. નવાને, જાણવાને.

बालबोध मूलाक्षर. ५॥ ४ थो.

(स्वर.)

अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ
अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ
लृ	लृ	ए	ऐ	ओ	औ	अं	अः
लृ	लृ	ए	ऐ	ओ	औ	अं	अः

(व्यंजन.)

क	ख	ग	घ	ङ	च	छ	ज	झ
क	ख	ग	घ	ङ	च	छ	ज	झ
ञ	ट	ठ	ड	ढ	ण	त	थ	द
ञ	ट	ठ	ड	ढ	ण	त	थ	द
ध	न	प	फ	ब	भ	म	य	र
ध	न	प	फ	ब	भ	म	य	र
ल	व	श	ष	स	ह	ळ	क्ष	ज्ञ.
ल	व	श	ष	स	ह	ळ	क्ष	ज्ञ.

પાઠ ૫ મો.

ધનામ (ના) શીરપાવ,
ખુશીબદ્ધ કંઈ બ-
ક્ષીસ આપવું તે.
વિશ્વાસ (ના) ભરોસો.
પરમેશ્વર (ના) મોટો
ધશ્વર.

પાઠ ૬ મો.

મુશ્કેલ (વિ) અઘરું, મુ-
શીઅત.
ઉમેરવી (કિ) વધારવી.
જોખવું (કિ) તોળવું.

પાઠ ૭ મો.

ચતુર (વિ) શાણો, ડાહ્યો.
ઝવેરી (ના) હીરા માણેક
વગેરેનો વેપારી.
ઝવેરખાનું (ના) હીરા
માણેક મોતી વગેરેનો
બઝાર ભરેલો તે.

પાઠ ૮ મો.

ધનવાન (વિ) પૈસાદાર.
ફિલ (ના) ઢોંગ, ધતુંગ.
ફાસલાવી (કિ) પટાવી,
સમજાવી [માગનારો.
ફકીર (ના) સાંઈ, બીખ

ધમકાવીને (કિ) ધુરકી

આપીને, ધમકી દઈને

પાઠ ૯ મો.

બાળો (કિ) જીવો.
કાગ (ના) કાગડો.
પાંખાળો (વિ) પાંખવાળો.
રૂપાળો (વિ) સારો, મધુર.
બોળું (વિ) નીખાલસ,
કપટી નહીં તે.

ખળ (વિ) લુચ્ચું, કપટી.
બલમનસાઈ = સાલસાઈ.
લક્ષણ = ગુણ, આચરણ.
દીસેછે (કિ) દેખાયછે.

(કવિતાની સમજૂતી). (૨).

ઝાડપર માળો બાંધવા બેઠો એવા એક કાગડાને જોયો, તે બે પાંખ
વાળો બોલતો હતો પણ તેનો રાગ સારો હતો નહીં.

પાઠ ૧૦ મો.

આંકડા = અંક, નંબર.
તરેહ (ના) રીત, પ્રકાર
પુસ્તક (ના) ચોપડી, ગ્રંથ.
મેળવી (કિ) સરખાવી,
મુકાબલા કરી.
ફેર = તફાવત.

ફેલાયલો.

આમાસ (ના) ઉબસ.
ખોળવું (કિ) શોધવું.
અંતર = દીન, બીતર.
આકાશ = વાદળ, ગગન.
ચાસ (ના) હળે કરીને
ખેતરમાં જે લીટા

વિશ્વપતિ (ના) જગતનો

ધણી, પરમેશ્વર.

આસપાસ = આસેપાસે.

વાસ (ના) રહેઠાણ, મુકામ.

ઘાટ (ના) વેતરણ, તોડ.

તાત (ના) આપ, ધણી.

જગકર્તા (ના) જગતનો

બનાવનાર, ધશ્વર.

ઠાણું (વિ) ખાલી, અમથું.

પાડેછે તે.

પાઠ ૧૧ મો.

સર્વવ્યાપક (વિ) અધે કણી (ના) રજ, રજકણ

(કવિતાની સમજૂતી). (૩).

આપણી આસેપાસે આકાશમાંને ધાસ તથા આસનીપાસે પણ

પરમેશ્વર છે એવું મનમાં જણાય છે. (૧). આપણે ભોંયતળીઆં નીચે ભોંયમાં પેશી કંઈ છુપી વાત કરીએ મનમાં કંઈ ધાટ રચીએ (દગાનો કે કાઠને મારવાનો), તેમણું જગતનો બનાવનાર ઇશ્વર જાણે છે. (૨). એક જરા જેટલી રજ છુપાવવાને વાસ્તે આપણે ખાલી જગ્યા શોધીએ તો કયે પણ પરમેશ્વર વિના કાંઈ જગ્યા ખાલી માલમ પડતી નથી. (૩).

પાઠ ૧૨ મો.	મૂલક (ના) દેશ.	ઝરણુ (ના) ધીમે ધીમે
જગત(ના)પૃથ્વી, દુનિયા.	અનાજ (ના) દાણો.	પાણી વેહે તે વેહેળા
રેનડીઅર (ના) સાબ- રના જેવું શીંગડા- વાળું જનાવર.	ફળ (ના) લીલો મેવો.	જગ્યા (ના) ઠેકાણું.
ગરડ (ના) મોટા પક્ષીનું નામ છે.	નીપજે છે (ક્રિ) પાકે છે.	પાલીઆં (વિ) પીએ ને
ઘોષ (ના) ઘોષવો.	ભોંય (ના) જમીન.	માંદા પડે એવાં
શીખવાવું (ક્ર) જણવાવું.	ધાતુ (ના) સોનું રૂંધું	ખરાબ પાણી.
દેશ (ના) મુલક.	ત્રાંધું લોહું વગેરે.	માંદા (વિ) કાહેલી.
વસે છે (ક્રિ) રહે છે.	પર્વત (ના) મોટા પહાડ.	મુદલ (વિ) ખીલકુલ.
ખોલી (ના) ભાષા.	ક્રાન્તર (ના) ગુફા.	થંડા (વિ) ટાઢવાળી.
જાત (ના) તરેહ, પ્રકાર.	મેદાન (ના) મોટી પો-	ભોંયરાં (ના) ભોંય તળિ-
જનાવર (ના) ચોપગાં	હોળી ખુદી જગ્યા.	આ નીચેનાં ધર.
જાનવર, પશુ.	સરોવર (ના) મોટું ત-	હેઠે (અ) નીચે, હેઠળ.
સિંહ (ના) મોટા જખરા	જાવ (ચોતરફ જ મી-	હુંફ (ના) ગરમી.
પશુનું નામ છે.	નને વચમાં પાણી ત.)	ગૂજરાતી (વિ) ગૂજરા-
આંખા (ના) કેરીનાં ઝાડ.	અવાજ (ના) સાદ.	તના રહેનારા.
નાળિયેરી (ના) નાળિ-	કિનારે (ના) કાંઠે.	પાઠ ૧૩ મો.
યેરનાં ઝાડ.	દરિયાની (ના) સમુદ્રની.	આમલાં (ના) વાદળાં.
ખજૂરી (ના) ખજૂરાના	છોળો (ના) છાલકો.	ગ્રહ (ના) રથીર તે
ઝાડ.	અથડાતી (ક્ર) અફળાતી.	જનો તારો.
ટાઢ (ના) ઠંડ, ઢીમ.	પહાડ (ના) મોટા ડુંગ-	જલદ=તીક્ષ્ણ, કસદાર
	રો જેડાઇને ઊંચા	અજ્ઞાન(વિ) વેહેમવાળા,
	ગયેલા તે.	ભોળા, સમજણ વ-
	ઊના (વિ) ગરમ.	ગરના.

કાળ (ના) ધાસ્તી.
સેકંડો (વિ) સો, હજારો.
એકાદ (વિ) એક, કો-
ધપણુ.

નવુંનવું=ફેરફાર, આ-
ફેત, જોખમ, કળ-
રળ.

પૂછડીઆ=પૂછડીવાળા.

પાઠ ૧૪ મો.

પરમજી (વિ) પરોપ-
કારી, પર કલ્યાણી.
દેશરાં (ના) જીવાર આ-
જરીના જડા રોટલા.

બો (ના) બીક, ડર.

અધમુએ (વિ) અડધો.

મરેશો, મુડદાલ.

દેખાડયું (ક્રિ) બતાવ્યું.

મમ (ના) તરફ, બાજુ.

દયા (ના) રહેમ.

વહેલો (વિ) જલદી

માંદા (વિ) કાચલી,

આજરી.

દૂત (ના) ખાડા.

તાઈ ગયો (ક્રિ) મુડ-

દાલ જેવો થઈ ગયો.

શક્તિ (ના) જોર.

હાડવા (ક્રિ) ઉભો કરવા,

દુઃખ (ના) સંકટ, પીડા.

છોડવું (ક્રિ) કાઢાડવું.

સંભાળ (ના) જરદાસ.

કક્કા (ના) બાચકા,

ઝોડા.

તપેલી (ના) પાતેલી.

દાર (વિ) હોંશિઆર.

ચરવા (ક્રિ) ધાસ ખાવા.

પાઠ ૧૫ મો.

આયડીઆં (ના) ત-

મર, ફાંફાં.

મહેનત (ના) કોશિશ

સૂઝતો (ક્રિ) દેખાતો.

બાપુ (ના) બચ્ચા, ભાઈ.

પલળીશ (ક્રિ) ભોળાઈશ.

મણી (અ) તરફ.

કાઢું (ક્રિ) બાહાર આણું.

સાદ (ના) અવાજ.

ડૂબી (ક્રિ) ખૂડી.

આશિષ (ના) સારી

દુઆ.

ગરીબ (વિ) કંગાળ.

કાખ (ના) બગલ.

ટેકો (ના) આધાર.

ખોડંગતો (ક્રિ) લંગ-

ડાતો.

હોંડતો (ક્રિ) ચાલતો.

લંગડાઉં (ક્રિ) ખોડાઉં.

ઉતાવળો (વિ) ઝડપથી.

પાઠ ૧૬ મો.

હાથ (ના) શક્તિ.

ભૂત્રો પડયો=રસ્તો વિ-

સરી ગયો.

જંગલ (ના) વગડો, રાન.

આડોઅવળો (અ) વાંકા

ચુકા, આણીગમ પે-

લીગમ.

બટકયો (ક્રિ) રખડયો.

ગભરાઈને (ક્રિ) અકળાઈને

પોકેપોક (વિ) મોટેસાદે.

રોયો (ક્રિ) રડયો.

પોતીઉં (ના) ધોતીઉં.

ધરાયો (ક્રિ) તરવત થયો.

કટકો (વિ) જરા, થોડું.

ગુણુ (ના) ઉપકાર.

વળતી (અ) પછી.

વગડો (ના) વન, રાન.

ચરતો (ક્રિ) ધાસ ખાતો

ભોમિયો (ના) જાણીતો.

જીવાડયો (ક્રિ) બ-

ચાવ્યો.

નજર (ના) ધ્યાન, નીલા.

પક્કુ (વિ) ખરેખર.

પાઠ ૧૭ મો.

લૂટવું (વિ) જોરાવરીથી

જેંચી લેવું.

મનસુખો (ના) વિચાર.

અટકળ (ના) વિચાર.

પરોણાગત (ના) પ-

રોણા ચાકરી.

ખટારત (વિ) ભાયક.	થીર (વિ) હાલે ચાલે	ભલે નહીં તે.
ઉત્તર (વિ) ભોકની	નહીં તે, એકની એ-	ખડપણુ (ના) ખુઠાપણ.
આવ જાવ નહીં તે,	કજ જઆએ રહે તે.	જન્મખહેરાં (ના) જન્મે-
અવાગરો.	બોલ્યો (કૃ) ડબોલ્યો.	ત્યારથી બહેરા.
પકડો (કિ) ઝાલો.	બદલે (અ) જગોએ.	મૂગાં (વિ) મોઢે મોલી
ખૂમ (ના) સાદ, ધાંટો.	દયાવી (કૃ) મોળી.	શકે નહીં તે.
પાંગળો (વિ) પગે લુલો.	પાઠ ૧૯ મો.	પાઠ ૨૦ મો.
વેળાસર (અ) વખતસર.	હલેરો (ના) વમળ,	મોજન (ના) જમવાનું.
વાળાને (કૃ) બદલો	હીસોટા.	મજાઆં (ના) ચણાના.
આપવાને.	ગતિ (ના) શક્તિ, બળ.	મોટના ખીરામાં મ-
લંગડો (ના) લુલો, લુલા	ધૂજતું (કૃ) હાલતું, કાપતું	સાલા સાથે રતાળું
પગ વાળો માણસ.	પ્રવાહી (વિ) પાણીનેવો	કેળાં માજી વજેરે
મદદ (ના) કુમક.	નરમ.	નાખીને હના તેલમાં
ટાંટીઆ (ના) પગ.	જુક્તિ (ના) તદખીર,	તળી કાઢેલી ચીજ.
ખભે (ના) ખાંધ ઉપર.	હીકમત.	વર્ણન (ના) વિસ્તાર.
લગણુ (અ) સુધી.	નાદ (ના) અવાજ, સાદ.	શીરો (ના) ધઉંના મોટને
બહું (વિ) સારું, રૂઠું.	મશારત (ના) ચિન્હ,	ધીમાં શેકી માહે ખાં-
મચ્છતો (કૃ) ચાહતો	નીશાની, સાન.	ડનું પાણી રેડી ભચકા
પાઠ ૧૮ મો.	સાદ (ના) અવાજ.	જેવું કરેલું તે.
વા (ના) પવન.	કુંડાળાં=ગોળચકરડાં.	કમોદ (ના) ઊંચી જન-
શીથી (ના) કાચની	ઉપરાઉપરી (વિ) એક	તના ચોખા.
નાની ખાટલી.	પછી એક.	પકવાન (ના) લાડવા
વીંજણો (ના) પંખો.	છોટે (અ) આલે, દુર.	જલેખી દહીંતરા લે-
વાયરો (ના) પવન, વા.	ફાણો (વિ) હરેક,	બર વજેરે મીઠાઈ.
બહારો (ના) પસીનો	મુકરર કરેલો.	વડી (ના) ચોળાની દાળ
પરસેવો.	અથડાય (કિ) અફળાય.	ભીનાળીને વાટી માં-
પવન (ના) વા, વાયરો.	ધાટ (ના) ડોળ, ધડીને	હે આદું મરચા ના-
વાશીને=દબને, ઢાંકીને.	કરેલી બનાવટ.	ખીને સોમઠા જેવા
લોટો (ના) કળશીઓ.	બહેરાં (વિ) કાને સાં-	બનાવેલી ચીજ.

વડાં (ના) ચોળા કે
અડદની દાળવાટીને
પતાસા જેવો આ-
કાર કરીને તેલમાં
તળી કાઢેલું તે.

પૂરણપોળી (ના) પડ-
વાળી રોટલી, વેડમી.
પાપડ (ના) અડદની
દાળનો લોટ કરી માંહે
સંચોરો મરી વગેરે
નાંખી પૂરી જેવડી
બનાવેલી ચીજ.

કચોરી (ના) ધારી જેવું

એક જાતનું ખાવાનું.
સેવો (ના) ચણાનો લોટ
કે ધજીની પરસુદીને
ભીનાળીને તેના લાં-
ખાં તાર કરી ગુચ-
ળા જેવું કરેલું તે.

સુચુજો (કિ) સાંભ-
ળજો.

અતિ (વિ) ઘણી, બહુ
ભાગીને (કૃ) વહેલીને.
ભાતભાતનાં (ના) જાત
જાતના. [વધાર્યો.

તળીઆં (કૃ) તેલમાં

દૂધપાક (ના) દૂધમાં
ચોખા ખાંડ નાખી
પાક કરેલો તે.

લાડુ (ના) લાડવા.
સાર (વિ) સારા.

કંસાર (ના) ધજીના
છેક ઝીણાઝીણા કે
ડકા કરી પછી તેને
ગોળ કે ખાંડના પા
ણીમાં બાફે છે તે.

સ્વાદ (ના) લેહેજત.
અપાર (વિ) ઘણોજ.

(કવિતાની સમજૂતી). (૪).

અમે આજે જે જમણુ જમ્યા, તેની વાત તમે સાંભળો, કમોદના
ચોખાનો ભાત કીધો હતો, અને દાળ ઘણી સરસ બની હતી, (૧) દહીં
ને વહેલીને જાડી છાશની કઢી કીધી હતી, અને માંહે સારી વડી નાંખી
હતી, જૂદી જૂદી જાતના શાક તબ્યાં હતાં, ખાસુદી, પૂરી ને દૂધપાક કર્યા
હતા. (૨). વેડમી ને લાડવા સારા હતા, ને વડાં કચોરીને કંસાર
કીધો હતો, બજાયાં ને વળી સારી બાજી કરી હતી, ને શીરો પણ સારો
હતો ને રોટલી બનાવી હતી. (૩). પાંચે પકવાન કરેલાં તે જમતાં
જમતાં ઘણી મજા પડે, ને વડાં પાપડ ને સેવો સારી હતી, ને તળેલાં
ચણાનો સ્વાદ ઘણો સારો હતો. (૪).

પાઠ ૨૧ મે..

આંખા (ના) કેરીનાંઝાડ.
મરવા (ના) નાની કુ-
મળી કેરી.

કાછીઓ (ના) તરકારી
વેચનારો, પસતા-
ગીઓ.
શાખો (ના) પાકવાપર

આવેલી કેરી.
ટોપલા (ના) વાંસની
છાલની બનાવેલી
મોટી ટોપલી.

આકુસ (ના) બીનરેસા-
હાર કેરીની જાત.

કલમ (ના) લાંબડી કે
રીની જાત.

થીર (વિ) હાલ્યાવગરનો.

મૂળ (ના) મૂળિયાં, જડ

થડ (ના) જાડની મોટી
શાખા.

ડાળીઓ (ના) ડાળામાં-
થાકૂટેલી મોટી શાખા.

પાંદડાં (ના) પાંતરાં.

મોર (ના) આંખાનાં ફૂલ.

તૂરા (વિ) ફિક્કા.

જીથુ (ના) પડ.

કઠણુ (વિ) સખત.

અથાણાં (ના) આથણાં.

ખરો (વિ) સખત, ધણો.

ગળી (વિ) મીઠી.

લટકેલી (કૃ) ટીંગાએલી.

ખજર (ના) ચૌકું.

સરસ (વિ) સારા.

પાઠ ૨૨ મો.

માખાપ (ના) માતા-

પિતા, માત તાત.

આગા (ના) હુકમ.

સંભાળ (ના) અરદાસ.

ધર્મ (ના) ફરજ, કામ.

પાડ (ના) ઉપકાર.

બદલો (ના) પાડ.

આમાર (ના) ઉપકાર.

ભુંડા (વિ) ખરાબ.

માનવી (કિ) પાળવી

સાઈ નરસું (વિ) સાઈ
નઠાઈ.

આકું (વિ) વાંકું, ઉલટું.

રળીને (કૃ) પેદાકરીને.

નભાવે (કિ) ચલાવે.

માન (ના) આખર.

ઉછેર્યો (કિ) મોટા કર્યો.

વેઠયું (કિ) ખમ્યું.

ધરડાં (વિ) ખુદાં, જમ્મડ

હેત (ના) પ્યાર.

વેળા (ના) વખત.

પજવા (કિ) કાયર ક-

રવાં, દુઃખ દેવું.

પાઠ ૨૩ મો.

નઠારો (વિ) ખરાબ.

પરખવું (કિ) જણવું.

બેફિકરું (ના) ચીંતા

વગરનું.

કાયર (વિ) હેરાન.

ઠરતા (કિ) સ્થિર રહેતા.

પૂરો (અ) ખરાબર.

ભૂલો (ના) ચૂકો.

ઠામઠામ (ના) ઠેકાણે

ઠેકાણે.

અચકાય (કિ) અટકે,

ખાંચો ખાય.

શરમાતો (કિ) લજવાતો.

આળસ (ના) સુરતી.

બેરીકરાઈ (ના) બેપરવા.

મેલા (વિ) ધૂળવાળા.

ઝટ (અ) જલદી.

વર્ગ (ના) હાર, કલાસ.

દરકત (ના) અક્ષર.

બેરકૂફ (વિ) મુર્ખ.

અચડાય (કિ) અફળાય.

પડે (વિ) જાતે, પોતે

કડવો (વિ) નકારો.

મન (ના) ચિત્ત.

છૂટી (ના) રજા.

વાટ (ના) રાહ.

નડે (કિ) કાયર કરે.

મસ્તી (ના) તોફાન.

ફજેત (વિ) બેહુરમત.

પાઠ ૨૪ મો.

ગુરજી (ના) મેહેતાજી.

સમીસાંજ (ના) સં-

ધ્યાકાળ.

પાય (ના) પગ.

લવારો (ના) બકબકાટ.

ગવાળો (ના) બચકો,

જાખ.

પોથી (ના) ચોપડી.

લીખ (ના) જી, જૂનાં

ઘડાં.

આપ (સ) પોતે, જાતે.

ધારે (કિ) માને, વિચારે. જોડવાનું કામ. લેખણો (ના) કલમો.
 ધારે (ના) કાયદો. અતિશે (વિ) ઘણીજ. ઘેલી (વિ) ગાંડી.
 ધૂળે (કિ) થરથરે, કાપે ચિતા (ના) ફિકર. લેખીએ (કિ) જોષએ.
 જોડણી (ના) અક્ષર ચૂક (ના) બૂલ. લૂગડાં (ના) કપડાં.

(કવિતાની સમજૂતી). (૫).

જે નહારો નિશાળીએ હાથ તે નિશાળમાં બધા છોકરા આવી રહ્યા પછી પોતે આવે. બીજા સૌ બેસી રહ્યા પછી પોતે બેસે, મેહેતાજી જે ધારા પ્રમાણે ચાલવાને કેહે તે પ્રમાણે ચાલે નહીં તો તે નહારો નિશાળે જમને શું શીખવાનો હતો, (કંઈજ નહીં), (૧). તે નહારા નિશાળીઆને સાંજ પડે કે સુવાનું મન થાય, પછી પાઠ વાંચતાં પોતાનો પગ થરથર ધૂળ્યા કરે લખવા બેસે તો લીસોટા લીસોટા પાડે ને બણવા બેસે તો બકબકાટ કર્યો જાય, તો તે નહારો નિશાળે જમને શું શીખવાનો હતો. (૨). શબ્દોની બરાબર જોડણી પણ તેને આવડે નહીં, ને મનમાં ઘણી ફિકર નહીં તેથી ઘણી બૂલો તેને પડે, કલમો ભાંગીને બધી તે એકઠી કર્યા કરે, તો તે નહારો નિશાળે જમને શું શીખવાનો હતો. (૩) તેના ધૂળવાળા હાથથી તે ચોપડી પણ મેલી કરે, જેમ કોઈ ગાંડી છોકરી હોય ને તે બધું એકઠું કર્યા કરે તેમ તે કરે તેના લૂગડામાં આપણે હમરો જુ જોષએ, તો તે નહારો નિશાળે જમને શું શીખવાનો હતો.

પાઠ રપ મો.	રપ (ના) કાન્તિ.	કશી (વિ) કંઈ પણ.
આરો (ના) પાર, છેડો.	પુત્ર (ના) છોકરો.	વઢે (કિ) લડે.
માંકડો (ના) રાતામેનો વાંદરો.	કર્મ (ના) નસીબ, કામ.	આડ પાસે = આડી બા- જુએ.
સંગ (ના) સોખત.	ટોઠ (વિ) અણધડ.	પૂરું (વિ) બરાબર.
પિતા (ના) બાપ, તાત.	વડી (વિ) મોટી.	બરો બોલ = સાચી શી- ખામણ.
પ્રકાશવું (ક) તેજ કરવું.	ઓ.	
માતા (ના) મા, માજી.	ટાળો (કિ) મૂકી દેઓ.	સુણી (ક) સાંભળી.

ખૂબ ખારો (વિ) ધણો.	ખારો (વિ) વહાલો.	હાલો (૧૫) અમથો.
નહારો. [માગીઓ.	જોર (ના) બળ.	ભીખીને (કિ) ભીખ
ફૂટ્યો (કિ) ફુટેલો, અ-	ઠીક (કિ) બરાબર.	માંગીને.

(કવિતાની સમજૂતી). (૬).

તે નહારો નિશાળીઓ કંઈ વાત માડી કે તેમાં તૈયાર એટલે વાતો કરવા મંડી જાય, તેથી બચ્ચાંઓ તમે તે નહારી સંમત મૂકી દેઓ. એમ કરશો તો કશી વાતનો છેડો તમારો આવવાનો નથી. તો તે નહારા નિશાળે જઈને શું શીખવાનો હતો. (૫). તે નહારો ખીજા જોડે લડે ને વઢયા કરે કે આડી બાજુએ પડે, પછી તેનું ખડું ડાળ તે જણાઈ આવે તેને કાઈ સારી શીખામણુ દે તે કડવી ઝેર જેવી લાગે, તો તે નહારો નિશાળે જઈને શું શીખવાનો હતો. (૬). તે નહારો કીસમતનો ફુટેલો નિશાળમાં મેહુતાજી ને પણ કાયર કર્યા કરે, ને નિશાળમાંથી છૂટે ત્યારે વાંદરાની પેઠે ફૂદકા મારી દોડ્યો જાય. પછી તે છોકરો માખાપને પણ વહાલો લાગે નહીં, તો તે નહારો નિશાળે જઈને શું શીખવાનો હતો. (૭). તે નહારાને ધણા જોરથી પકડીને નિશાળમાં લાવીને ગાંધો, તો પણ તે બરાબર શીખવાનો નહીં ને મૂંઝોજ રહેવાનો, પછી ભીખ માંગીને અથવા ખારો વેચીને ગમે તેમ પોતાનો ગુજારો કરે, તો તે નહારો નિશાળે જઈને શું શીખવાનો હતો. (૮).

પાઠ રદ મો.	ખાળક (ના) બચ્ચું.	હરામ (વિ) અધરમ.
કમાયો (કિ) પેદા કીધો.	બુચ્ચા (વિ) દોંગા.	જન્મ (ના) જન્મની.
પત(ના)પતીજ, બરોસો.	છેતર્યો (કિ) ઠગ્યો.	ફજેતી (ના) ગે-આખર.
સાટુ (ના) કરાર, વેચા-	વિશ્વાસ (ના) બરોસો.	મા (અ) નહીં.
જીનો બંદોબસ્ત.	જૂઠું (ના) ખોટું.	છેતરાય (કિ) ઠગાય.
ઉજાણી (ના) મેજખા-	ઠગ્યો (કિ) છેતર્યો.	બૂલી ગયો (કિ) વિસ-
ની, જીઆફત.	કાળુંકર=મોં છુપાવ.	રી ગયો.
કને (અ) પાસે, સોડે.	ઠગ(ના)ઠમારો, ધૂતારો.	નફો(ના)ફાયદો, હાંસલ.

પાઠ ૨૭ મો.

દેવ(ના) પ્રભુ, પરમેશ્વર.
 ગાડીવાન(ના) ગાડીવા-
 નો, ગાડીહાંકનારો.
 ખંત (ના) ચેટક.
 ઉઘમ(ના)ધંધો, વ્યાપાર.
 વગડો(ના) વન, જંગલ.
 ચીકણો(વિ) ચીકાશવા-
 નો, ચોંટી જાય એવો.
 ચોંટી(રિ)વળગી, આઝી.
 વાટ (ના) રાહા.
 રોઈ (કૃ) રડી.
 વિનંતિ (ના) કાલાવાલા,
 અરમ.
 સહાય (ના) મદદ.
 વાણી (ના) વાચા.
 મૂર્ખ (વિ) ખેવકુદ.
 ટેકો (ના) આધાર.
 આળસુ (વિ) સુરત.
 આશરો (ના) મદદ.
 જોડીકાઢેલી (કૃ) અના-
 વટની, અનાવેલી.
 જરોસો (ના) વિશ્વાસ.
 પંડેજ (વિ) પોતેજ.
 આધાર (ના) આસરો.
 ગરજ(ના)દરકાર, પરવા.
 ગુનોહ (ના) અપરાધ.
 આજ્ઞા (ના) હુકમ.
 મહેનત(ના)શ્રમ, ઉઘમ.

પાઠ ૨૮ મો.

કેળ (ના) કેળાનું ઝાડ.
 તાપોડીઆં(વિ) આસ-
 ડીઆં લાંબાબાજી
 છાલના કેળા.
 સોનેરી (વિ) ટુંકા પા-
 તળી છાલનાં કેળાં.
 કુંકણી (વિ) ચોધારા
 લાલ તથા લીલી છા-
 લનાં કેળાં.
 મથાળે(ના)ઉપર, ટોચે.
 આસપાસ (અ) આળુ
 આળુએ.
 જથો (ના) ઝુમખો.
 ફળેછે (ક્રિ) ફળ આવેછે.
 પીલા (ના) ફળુગા.
 લૂમ (ના) કાતરો.
 ટુંકી (વિ) થોડી.
 મુદત (ના) વખત.
 મેવો (ના) ફળ.
 આશીને (ક્રિ) રાંધીને.
 ફરાળ (ના) વ્રતમાં
 ખાવાના ફળ વગેરે,
 ફળ ખાવાં તે.
 મુખ્ય (વિ) મોટી.
 જણુસ(ના)ચીજ, વસ્તુ.
 રેસા (ના) દોરા.
 સ્વાદે (ના) લેહેજતમાં.
 ખારે માસ=આખુ વર્ષ.

કોહતાં (ક્રિ) કોહીજતાં,
 સડતાં.

પાઠ ૨૯ મો.

નીલ (ના) કાળા ડીલના
 વાંદરા.
 કાઠું (ના) શરીરનું કદ.
 પવાલું(ના)જમ, પ્યાલું.
 ગરમ (વિ) તાપવાળા.
 જાત (ના) તરેહે.
 ડીલે (ના) શરીર.
 માંકડાં (ના) રાતા મોંના
 વાંદરા.
 ફૂદવાનું(કૃ) ફૂદકો માર-
 વાનું, છલંગ મારવાનું.
 ફાળ (ના) ફૂદકો, ફલંગ.
 વળગી (કૃ) આઝી.
 લાગ (ના) દાવ.
 રાંધેલું (ના) ખાંદેલું.
 ધાન્ય (ના) અનાજ.
 પાળી (કૃ) પોષી, ખવ-
 ડાવી પીવડાવી.
 ઘાટ(ના)આકાર, ડોળ.
 મળતો (કૃ) સરખો.
 બેટો (ના) ઢાપુઓ.
 ઝુંપડી (ના) નાનું ઘર.
 વાળ (ના) બાલ.
 અજળણો (વિ) ઝોળ-
 ખાણુ વગરનો, અ-
 તરાપી.

આધેથી (અ) દુરથી.
બુલમાં (ના) ગફલતમાં.
જંગલી (વિ) રાનમાં
રહેનારો, રાની.

વિભાચત (ના) અંગ્રેજ
લોકોનો દેશ.

ખારવા (ના) ખલાસી.
હળીગયો (ક્રિ) મળી
ગયો.

ખિચારો (વિ) ખાપડો.
સંભાળીને (ક્ર) ખરદાસ
લઇને, સાચવીને.

પાઠ ૩૦ મો.

ખોદે તે પડે=આપણે
કાઢતું છું કરવા
જમએ તો આપ-
ણજ માહું થાય.

દાનત (ના) નિષ્ઠા, નજર.
ગીધ (ના) લોહી માંસ
ખાનારૂં મોટું પક્ષી.

નગરશેઠ (ના) શેઠેરનો
શેઠીઓ.

માલ (ના) માલમતા,
ભંડોલ પાણી.

વહેંચી લેવાને (ક્ર)
ભાગ પાડવાને.

ઝાડી (ના) નાનાં મોટાં
ઝાડ એકમીજ ઝા-
ડસાથે આવી ગુફાં

જેવું બનેલું તે.

તરસ (ના) સોસ.

વેઠી (ક્રિ) ખમી, સહી.

નિરાંતે (ના) ચેનથી.

ગમી (ક્રિ) પસંદ પડી.

ઊઠ્યો (ક્રિ) આવ્યો.

તાલેવાન (વિ) પૈસાદાર.

કપાળે (ના) નશીબે.

કદોઈ (ના) મિઠાઇ ભ-

જીઆં વગેરે વેચ-

નારો.

મીઠાઇ (ના) કોરી સુ

ખડી (ખરશી પેંડા-

વગેરે.)

ઝેર (ના) વિખ, સોમલ.

ખુશ (વિ) મગન.

મોત (ના) મરણ.

મડદાં (ના) લાસ, લોથ.

ફાલી (ક્ર) કોતરી, ફાડી.

કહેવત (ના) કહેતી,

કાહાણી.

ચોરીનું ચંદાળે જાય

=ચોરનો માલ ચં-

ડાળને હાથે ચઢે.

પાપી હાથ ઘસતા થાય

=પાપી લોકો કંઈ

પુન્ય દાન કર્યા વ-

ગર હાથ ઘસતા

મરી જાય.

ચંડાળ (વિ) પાપી, દુષ્ટ,
ધસતા (ક્ર) ધસડાયા,
ધસતા.

પાઠ ૩૧ મો.

ભીંત (ના) કાદવનો કરો.

જમશમા=જમશ નહીં.

ઊઠળતું (વિ) ગરમ થતું.

મહાખોટું (વિ) ધણું

ખરાબ, બહુ નહારું.

માનવું (ક્રિ) કહ્યું કરવું,

કપુલ કરવું.

ઊગર્યું (ક્રિ) બચ્યું, જીવ્યું.

શીખામણ (ના) ખોધ,

ફાયદાની કહેલીવાત.

સમજીને (ક્ર) જાણીને.

હસવા (ક્ર) ઠિઠિઆરા

કરવા, હાંસી કરવા.

ડોશી (ના) ધરડી બધરી.

રીકર (ના) ચિંતા.

અકલ (ના) બુદ્ધિ.

પૂંજ (ના) ગાંસડો.

ડાહીડાહી (વિ) ડાહપણ

ભરેલી.

ટેવ (ના) આદત.

ચરૂ (ના) બે કડાવાળું

તાંબાનું કે પિત્તળનું

વાસણ.

ઊની (વિ) ગરમ.

વરાળ (ના) બાફ.

તમર (ના) ચક્રી.	પાણીના દેગડો.	ચૂકે (કિ) જૂલે.
મૂર્ખાઈ (ના) બેવકુફાઈ.	ચોટ (ના) ટક્કર, હાવ	જીવ (ના) પ્રાણ, આત્મા.
માની (કિ) કબુલ કરી.	ડોળવું (કિ) હાલવું,	જોખમ ના)નાસ થવાની
વલે (ના) હાલ, હવાલ.	ધુણવું.	ધારતી, સંકટ.
નાદાન (વિ) અણુસમ-	તત્કાળ (અ) તરત.	બુદ્ધિબાળ=થોડી અક્ષ.
જી, થોડી બુદ્ધિનું.	અંજાઈ(કુ)તમર ખાઈ.	ડાહપણુ (ના) શેખી;
કડવી (વિ) નહારી.	વિનાશ (ના) નાશ.	ચતુરાર્ધ.
ડાહ્યાં (વિ) શાણાં.	મુખ (ના) મોઢું.	વેહેમ (ના) શક.
મરજી (ના) ઇચ્છા.	પ્યારા (વિ) વાહલા.	ખેલ (ના) શબ્દ.
પાઠં ડર મો.	પાસ (અ) પાસે.	ચાલ (ના) રીત.
જિનામણો (ના) જિના	ઉકળેછે(કિ)ગરમ થાયછે.	હાલ (ના) હવાલ.

(કવિતાની સમજૂતી). (૭).

માખીએ મોઢે ચક્રા બોલીને કહ્યું કે હું માર વાહલા બચ્ચા, બ્યાહાંસુધી હું જઈને પાછી આવું ત્યાંસુધી તું ઉડીને જાંચે આકાશમાં જતું નહીં. (૧). ત્યાં ઉના પાણીનો દેગડો ઉકળેછે, ને તેની પાસે જો કોઈ જાય, ને એવામાં તેની કાંઈ નજર ચુકી તો તે વખતે તરત તેનો જાન જતો રહેછે. (માટે તું ત્યાં જઈશ નહીં.) (૨). એવી શીખામણ બચ્ચાને દઈને માખી તો ઉડી ગઈ પણ બચ્ચું નાદાન બુદ્ધિનું, તેથી તુરત તેના મનમાં એ બાબતનો ઘોળાટ કરવા લાગ્યું. (૩). તે બચ્ચું મનમાં વિચારવા લાગ્યું કે ધરડા માણસો વહેમ બાલીને ઘણી વાતો કરેછે. પણ આટલે ઉડીને પાછું આવું તેમાં તે હું શીરીતે મરી જઈશ! (૪). એવો મનમાં વિચાર કરીને તે બચ્ચું ઉડી ગયું. ને તે પાણીના ચર કે દેગડા પાસે પહોંચ્યું તેવુંજ પહોંચતાવારને તમ્મર ખાઈને તેમાં પડ્યું કે હું મરી જવાનું એમ તેણે જાણ્યું (૫) પછી તે મરતાં મરતાં બોલ્યું જે છોકરાં આવી ચાલ ચાલે, માખાપનું કહ્યું માને નહીં ને પોતાની જીદ ચલાવે, તેના આવા હાલ થાય. (૬).

પાઠ ૩૩ મો.

સાચો (વિ) ખરો, સા-
ચા ખોલો.

વર્ગ (ના) સરખું શીખ-
નારા છોકરાની હાર.
ભોગભોગ (અ) એકા-
એક, દૈવયોગ.

નંબર (ના) આંકડો.
સાંભરતું (કૃ) યાદ આ-
વતું.

અનન્યતા (અ) અચિં-
તા, અનન્યપણે.

ધારો (ના) કાયદો.
તોડે (ક્રિ) અમલમાં
નહીં લાવે.

નાનીસરખી (વિ) નાની
જેવી.

વળગાડી (કૃ) બઝાડી.
સરત (ના) નજર, ધ્યાન

ભૂદયો (ક્રિ) વિસર્યો.
છૂટું (વિ) જૂઠું, નોખું.

જવાબ (ના) ઉત્તર.
નીચું ધાલી = શરમાઈ.

હિમેરીશ (ક્રિ) વધારીશ.
પાઠ ૩૪ મો.

ટેબલ (ના) લખવાની
મેજ.

સાંભર્યો (કૃ) યાદઆવ્યાં.
છાતી (ના) હિમ્મત.

સાચું (ના) ખરું.

સાહેબ (ના) મેહેરબાન.
રગ (ના) પરવાનગી.

માફ (ના) ક્ષમા.
કદાપિ (અ) કદી, કયુ

છાની (વિ) છૂપી.
ખરેખરું (વિ) સાચે

સાચું
માન્યું (ક્રિ) કપુલ ક્યું.

અગાઉ (અ) પહેલાં.
શરમ (ના) લાજ.

વિચાર (ના) મનસુખા.
ફાકટ (વિ) નકામા.

ધીરજ (ના) હિમ્મત
ત્યારકેડે (અ) ત્યાર પછી.

પહેલાં (અ) આગળ.
ગિલાડી (ક્રિ) ખોલી.

પડપૂછ (ના) તજવીજ.
પાઠ ૩૫ મો.

આળ (ના) તોહોમત.
નવાઈ (ના) અચરત.

નિત્ય (અ) રોજ.
વાંક (ના) તકસીર.

વગરપૂછે = પૂછ્યાવિના.
સૂઝે (ક્રિ) જણાય.

માંહેમાંહે (અ) એક-
બીજા, અરસ પરસ.

નક્કી (અ) ખચીત.
છૂટવાની (કૃ) છોડવાની.

પકડાયો (ક્રિ) ઝલાયો.
ખરો (વિ) સાચો.

ઉતર્યું (ક્રિ) ગયું.
પૂરો (વિ) પક્કો, ખરાબર.

ચાલ (ના) ચાલચલગત.
આખરું (ના) ઈજત, માન.

વખાણું (ના) તારીફ.
પાઠ ૩૬ મો.

પંચાત (ના) ચૂકાદો.
પક્ષાં (ના) છાપડાં.

આવકાર (ના) આદર
માન, આદરભાવ.

બચકું (ના) ડાકું.
ન્યાય (ના) ઇનસાફ.

ઇનસાફ (ના) ચુકાદો.
ત્રાજુડી (ના) ત્રાજવા.

કરગરી (કૃ) કાલાવાલા
કરી, દલગીર થઈ.

વહેચતાં (કૃ) ભાગ
પાડતાં

વઢી પડી (ક્રિ) લઢી પડી.
વઢવાડ (ના) લડાલડી.

વાંધો (ના) તકરાર.
તોડ (ના) નીકાળ.

વાજખી (વિ) અદલ.
કશી (વિ) કંઈ, જરાપણ.

કઠકા (ના) ટુકડા, કકડા.
નમ્યું (ક્રિ) નીચે ગયું.

સમજી (ક્રિ) ચેતી.

બાધઝો (ના) બેહેનો.
ધીરજ (ના) સખુરી.
રાહે (ના) રીતે.
છૂટકો (ના) નીકાળ.
લાગેવળગે (ક્રિ) પહોંચે
ગટ કરી ગયો = બાધ
ગયો.

ઠાવકું (વિ) ડાહ્યું.
ઉપાય (ના) ધલાજ.
સુખેથી (ના) મઝાથી.
બેલાશક (અ) નિરબે.
લડાઈ (ના) ટંટો.

પાઠ ૩૭ મો.

પ્રાણી (ના) જીવવાળા
પશુ, જનવર.
ભૂકો (ના) ચૂરેચૂરા.
પશુ(ના)ચોપગાજનવર.
અટક્યાળાં (વિ) આડાં
ચાળા કરનારા.

પંખી (ના) પક્ષી.
માછલાં(ના) નાનામઝછ.
ગિન (ના) ઘેટાના બાલ.
કચી (ક્રિ) પેદા કીધાં.
ઠીક (અ) દુરસ્ત, બરા-
બર.

મળતો (ક્રિ) સરખો.
ફેર (ના) તક્ષવત.
વાચા (ના) બોલવાનું
બાન.

મરજી (ના) ઇચ્છા.
બંડી (ના) બદન.
સુદ્ધાં (અ) સાથે.
હરકત (ના) અડચણ.

પાઠ ૩૮ મો.

રૂવાંટી (ના) ઝીણાબાલ.
રૂપાળા (વિ) શોભીતા.
માન (ના) માન, સમ-
જણ.

બસ (અ) બહુ, ઘણું.
સુંવાળા (વિ) કુમળાં,
નરમ.

બટ્ટ (વિ) જાડા.
આછા (વિ) થોડા.
લીસા (વિ) સાફ.
ચટાપટાવાળા = કાબર-
ચીત્રા.

ખરી (વિ) સાચી.
ઝાલવાના (કૃ) પકડવાના
સીધાં (વિ) પાધરા.
ઠાંકણુ (ના) કવર.
સરજનાર (ના) પેદાકર
નાર, (પરમેશ્વર)

પાઠ ૩૯ મો.

હેત (ના) પ્રિતી, પ્યાર
હથોડા (ના) ધાતુ
ટીપવાનું લોઢાનું
હથિઆર.

અનરથ (ના) નુકસાન.
પ્રભુ (ના) ઇશ્વર.
મુવાળો (ના) બાલ.
શળી (ના) ફાંશી.
ગલોલ (ના) ગોઝણો.
નમેરી (ના) દયાવગર.
સમે (ના) વખતે.
બમે (ક્રિ) બટકે.
દયા (ના) મેહેર.

તજી (ક્રિ) છોડીદર્ધ.
પરોવી (કૃ) ઘોંચી.
કાંતો (અ) નહિતો.
છોડે (કૃ) મુકી દે.
અર્થ (ના) મતલબ.
અકલ (ના) બુદ્ધિ.
આગ (ના) દેવતા.
તજો (ક્રિ) મુકીદો.

ડરી (કૃ) બીહીને.
ધારો (ક્રિ) વિચારો.
પ્રેમ (ના) હેત.
કુળ (ના) વંશ.
કેક (વિ) કોષક.
ફાંસો (ના) કબજો.
તરફડાં (કૃ) તરફ-
ડીઆ ખાતાં.

બાળે (કૃ) જીવે.
પાપી (વિ) દુષ્ટ મા-
ણસ.
ચિત (ના) મન, ધ્યાન.

(કવિતાનો સમજૂતી). (૮).

કોઈ વખત જ્યારે જનવરનું મન બમેછે ત્યારે તે ગમે ત્યાં ફર્યા કરેછે, તેવારે કોઈ માણસ તે બિચારા પશુને શૂળમાં ઘોંચી નિર્દયપણે દુઃખ દેછે; કે નહીંતો પછી, તેના પગ તોડેછે, ને છોડી મુકેછે કે નહીંતો તેની આંખ ફેડેછે; કે નહીંતો તેને જોડા વતી માર મારેછે ને પછી હથોડા વતી ધૂળમાં દાટી દેછે; એવું નુકસાન મતલબ વિનાનું ઘણું કરેછે, જેમકે બુદ્ધિ વગરનો માણસ જાડના મૂળમાં આગ મૂકી તેને બાળી મૂકે તેમ; માટે ઈશ્વરથી બીહીને તમે તેવાં પાપ કરવાં મૂકી દો, ને પશુઓ ઉપર પ્યાર રાખવાં વિશે પરમેશ્વરને હેતથી યાદ કરો. (૧).

કોઈ માણસ પશુના પગ અને પાંખો, પકડીને તોડી નાખેછે, ને પછી ખુશી થઈને જોવાને તેને છોડી દેછે; વળી કોઈક તો બાલથી ફાંસો ધાલેછે ને પછી તે પશુના હાથ પગ તરફડેછે તે જીવે છે; તે શુળી કાંટાની સોય જેવી હોયછે તે વગર દયાથી હાથે વતી ઘોંચી દે; પક્ષી ઉપર જે જોડણુ ફેંકેછે તે દુષ્ટ માણસ મનમાં જરા વિચાર કરતા નથી (કે રખેને જોડણુલાગવાથી એ દુઃખી થશે). (૨)

પાઠ ૪૦ એ.	કપાસ (ના) રૂનાં જાડ.	લવાના નાનારેંટીઆ.
પેચ (ના) આટો.	હીંચકા (ના) ઝોલા.	કપાશીઆ (ના) કપા-
મશ્કરી (ના) મજાક.	સોબતી (ના) સાથી	સના ખી.
ચાદર (ના) ખાદીની	ધાડું (ના) ટોળું.	છૂટા(વિ)નોઆ, જીદા.
જાડી પીછોડી.	હીંચવા (કૃ) હીંચકા	દાખવા (કૃ) ચાંપવા.
ઝોરવું (કિ) નાંખવું.	ખાવા, ખુલવા.	ચગદાધને (કૃ) કચ-
સકંજો (ના) સંચો.	પછવાડે (અ) પાછળ.	ડાધને, છુદાધને.
જોડેલી (કિ) બનાવટની	ઝોળીઓ (ના) ખુલતી	ટાટ (ના) શણુંનું કંપડું.
તરતજ (અ) પાધરો.	ગાંસડીઓ.	કશ્યા (કૃ) તાણી કકડીને
મજે (ના) રમુજ.	ઢગલા (ના) ગંજ.	ખાંખાં
અચરજ (ના) નવાઈ.	ચરખા (ના) કપાસ પી	

જળીઆં (ના) ઝીણું
ઝીણું બાકાં.

પાઠ ૪૧ મો.

ગુંગળાવું (કિ) અકળાવું,
ગભરાવું.

કાંતવું (કિ) લાંબા કાચા
દોરા કરવાં.

વેઠવું (કિ) સેહેવું.

આટી (ના) સુતરનું
જોળ ગુંચળું.

તાંત (ના) બકરાના
આંતરડાંની દોરી.

વેપારી (ના) રાજ-
ગાર કરનાર.

પૂણી (ના) રૂના ગાળાને
સળીથી વાળી લાંબો

આકાર કરેલા તે.

વણુકર (ના) સાળવી.

મળસકું (ના) સહવાર.

રંગરેજ (ના) રંગારા.

સૂતરીઓ (ના) સૂતરના
વેપારીઓ.

કસુંખી (વિ) રાતી.

અથડાતાંકૂટાતાં (કૃ)
અફળાતા ઝીકાતા.

ગુંગળાઇ (કૃ) અકળાઇ

અંતે (અ) છેલ્લે.

વારો (ના) વખત.

પીંજરા (ના) રૂનેતાંતવડે

સાફ કરનારા લોકો.

પીંજ્યા (કિ) સાફ કરીધા.

ઝપાટા (ના) લાકડીના

સપાટા, લાકડીથી

મારવું તે.

સાળ (ના) લાકડાનું

વણુવાનું ઓળર.

આકાર (ના) ડોળ.

નિરાંત (ના) એન, સુખ.

પોત (ના) કુમાસ.

ગમ્યું (કિ) પસંદ પડ્યું.

સરત (ના) સુરત, ફ્રાંસ.

પાઠ ૪૨ મો.

ઓળખાણુ (ના) પી-

છાન, ઓળખ.

ચળકાટ (ના) ઝળકાટ.

ઓચિંતું (અ) એકા-

એક, એકદમ.

ચાંચવો (ના) કોદાળી

જેવું લોઢાનું હથિ-

આર.

જાણિએ (કિ) ઓળ-

ખીએ.

ઝણુઝણાટ (વિ) ઝીણો

ઝીણો.

અવાજ (ના) સાદ.

ગભરાયો (કિ) અક-

ળાયો.

એકાદ (વિ) એક.

જણુ (ના) માણસ.

કાળ (ના) વખત

સરખો (વિ) જેવો.

હાયદાય (અ) અરેઅરે.

અજવાળું (ના) ઉજસ.

ધીબાધીબ (વિ) ધબ દે-

તા કે, એક પછી

એક.

પાઠ ૪૩ મો.

બગડી (ના) ઢાળકી.

ચીપ (ના) નાની પાટ.

કાનસ (ના) રેતરડી.

જતરડો (ના) કાણાવાળું

તાર ખેંચવાનું લો-

ઢાનું હથિઆર.

વેષ (ના) પોષાક બદ-

લીને કોષના જેવું

ડોળ દેખાડવું.

ચપટા (વિ) એક પાસેથી

બેઠેલા.

મૂસ (ના) ધાતુગાળવાનો

સંચો, રેચી.

ભાઇ'મ'ધ (ના) દોસ્તદાર.

નોખા (વિ) છુટા.

બઢી (ના) દેવતાનો.

મોટો ચૂભો.

તપાવી (કૃ) ગરમ કરી.

ભાઇબંધી (ના) દોસ્તી.

બપેટી (કૃ) વીઢાળી.

રનેહ (ના) પ્રિતી.
 ઓઆ (કિ) મુક્યા.
 એરણુ (ના) જેના ઉપર
 ટીપે છે તે ધારવાળું
 લોહાનું ઓળર.
 ચપડીને (કૃ) ટીપીને.
 હીર (ના) રેશમ.
 ફિરકી (ના) કસબ કે
 રેશમ લપેટવાનું લા-
 કડાનું ઓળર.
 આમળે (કિ) વળદે.
 બદલાઈ (કિ) ફેરવાઈ.
 રાચ (ના) વણવાનું
 લાકડાનું ઓળર.
 પાઠ ૪૪ મો.
 નિર્દય (વિ) ખાતકી.
 અપભ્રંશ (ના) અરાખ
 ગુણુ, અરાખ ટેવ.
 સલાહ (ના) વિચાર.
 જૂઠાણું (ના) જૂઠું.
 મહા (ના) મોટું.
 પિક્કાર (ના) તિરસ્કાર.
 હરેક (વિ) ગમે તે.
 જોગ (વિ) લાયક.
 નુકસાન (ના) હાણી.
 પાંક (ના) તકસીર.
 ઢાંકવાને (કૃ) છુપાવવાને.
 માઠું (વિ) અરાખ.
 મતલબ (ના) પેચ, અર્થ.

નાનોસુનો (વિ) જરાક
 નેટલો.
 હરખાતાં (કૃ) ખુશીયતાં.
 ઊધાડો (વિ) ખુદ્દો.
 સ્વભાવ (ના) આશિ-
 અત, પ્રકૃતિ.
 ચૂપ (વિ) મુંગા.
 ધૂણાવીને (કિ) હલાવીને.
 ઇશારત (ના) નિશાની
 ઉતારવી (કિ) ઠસાવવી.
 છેતરવું (કિ) ઠગવું.
 પાઠ ૪૫ મો.
 શીકું (ના) વાસણ બેર-
 વવાનું જળીવાળું.
 ગુથેલું દોરડાનું ગું-
 ચળું.
 તકાવવું (કિ) ધારી રેહેવું.
 છલંગ (ના) ફલંગ.
 માંચી (ના) લોકડાની
 પીઠ વગરની પુરસી.
 અંગારા (ના) દેવતાના
 સળજેલા કોયલા.
 સાચવવું (કિ) સંભા-
 જવું, તપાસવું.
 વાસ (ના) સોરમ.
 શક્તિ (ના) જોર.
 સોડમ (ના) સુંગધ.
 ખસેડી (કૃ) આધો કરી.
 કાના (ના) કોરણ.

ક્યાંક (અ) કદ જોએ.
 ભારે (વિ) મોટી.
 વહેમ (ના) શક.
 બોળે (ના) ભાર.
 પાઠ ૪૬ મો.
 ઉગારવું (કિ) બચાવવું.
 આકાર (ના) રૂપ, ડોળ.
 ખુશામત (ના) કાલા-
 વાલા.
 ફેર (ના) તફાવત.
 અજબચું (વિ) અત-
 રાપી, પારકું.
 ધણી (ના) શેઠ.
 ચેતાવે (કિ) જાણુ કરે.
 દોરી (કૃ) દોરવી, તેડી.
 વર (ના) વાધના જેવું
 લોહી માંસ ખાનારું
 જનાવર.
 ગુણુ (ના) ફાયદો.
 અરદાશ (ના) સંભાળ.
 સરસ (વિ) સારી.
 જન્મથી (ના) જન્મે
 ત્યારથી.
 કુરકુરીઆં (ના) કુતરી-
 ના બચ્ચાં, બોકીલાં.
 વહાલાં (વિ) પ્યારાં.
 ઉલટાં (વિ) સામાં.
 લાડેછે (વિ) જલ કરેછે.
 ઉદાસ (વિ) દલગીર.

ઝાળખી (કૃ) જાણી.
ઝેકાઝેક (અ) ઝેકદમ.
ઝેગાં (વિ) ઝેકઠાં.

પાઠ ૪૭ મો.

ધાયલ (વિ) જખમી-
કાપણી (ના) ધાસ તથા
અનાજ કાપવાનું કામ
હોજ (ના) પાણીનાં
કુંડ, પાણીની ટાંકી.

ધોરીનસ (ના) ધોરીરગ.
દદય (ના) અંતકરણ.
દાતરડું (ના) ધાસ તથા

અનાજ કાપવાનું વા-
કુંલોઢાનું હથિઆર.
ઢૂઢ (વિ) ઠોઠ.

સાવચેતી (ના) ખચર-
દારી, હોંશિઆરી.

કપાયો (ક્રિ) વઢાયો.

ધા (ના) જખમ.

જખરો (ના) ભારે.

ધડધડ (વિ) દડદડ

વાટે (ના) રસ્તે.

દાખણ (ના) દખાણ.

જોરાવર (વિ) જખરી.

ચંચળ (વિ) હોંશિઆર.

મરણ (ના) મોત.

પટતો (વિ) લાયક.

તરતપુદ્ધિ=ધટતો ઉપાય

જલદીથી સુઝે એવી

અક્કલ.

પાઠ ૪૮ મો.

અનાજ (ના) ધાન્ય.

મુખ્ય (ના) ધણું, મોટું.

સાંઠા (ના) અનાજના

ઉભા સોટા.

ટોચ (ના) ઉપલો ભાગ.

કૃપા (ના) મેહેરખાની.

જતજતનાં (ના) તરેહે-

તરેહેનાં, ભાત ભાતનાં.

ડાંગર (ના) ભાત.

પોચા (વિ) નરમ.

પોલા (વિ) પોકળ.

જથાખંધ (વિ) સામટા

ખાંધો (ના) ખંધારણ.

ચતુરાઈ (ના) ડહાપણ

નખળા (વિ) કમજોર.

મજબૂત (વિ) જોરાવર.

આસપાસ (અ) પાસે-

પાસે, ચોમેર.

ફાતરાં (ના) પડ, છોડાં.

ભીનાશ (ના) ભેજ.

ઠંડા (વિ) ટાઢવાળા.

હમેશા (અ) રોજ.

સેવા (ના) ભક્તિ.

પાઠ ૪૯ મો.

જગકર્તા (ના) જગતનો

ખનાવનાર ઇશ્વર.

પ્રોઢ (વિ) મોટા.

હય (ના) ઘોડા.

વાહન (ના) ગાડી ઘોડા

વગેરે બેસવાનું.

વૈમાન (ના) સ્વર્ગની

પાલખી.

સાજ (ના) સામાન.

માનવી (ના) માણસ.

જગ (ના) જગત, દુનિયા.

ઉપજાવી (ક્રિ) પેદા કરી.

વસ્તુઓ (ના) ચીજો.

સંસાર (ના) દુનિયા.

પાર (ના) છેડો.

ખળવાન (વિ) જોરાવર.

રવિ (ના) સૂરજ.

ઠરાવ્યો (ક્રિ) કીધો.

ઠાઠ (ના) ભપકો.

સમાસમાના (ના) વ-

ખતે વખતના.

કાજ (અ) વાસ્તે.

(કવિતાની સમજૂતી). (૯).

દુનિયાના ખનાવનાર પરમેશ્વરે દુનિયામાં ધણી ચીજો પેદા

કીધી છે. તેથી આખા જગતના કોડા સુખ પામેછે. તેના ગુણ
ગાવા બેસીજાણીએ તો પાર આવતો નથી. (૧). પૃથ્વી પાણી ને
મોટા મોટા પાહાડો; ને ઝાડીમાં જે ધણું ઝાડો હોયછે તે તેમ બળદો,
ઘોડા, ને જોરાવર હાથી ને વૈમાન જેવા બેસવાના પ્રભુ, તેજ બનાવ્યા
છે. (૨) ચંદ્રમાં, સૂરજ અને તારાનો ચળકાટ તેનો બપડો સારો
બનાવ્યો છે, અને વખત વખતના સુખનો સામાન પ્રભુ તેં માણસને
વાસ્તેજ કીધો છે. (૩).

પાઠ ૫૦ મો.

નાજિએરી (ના) નાળી-

એરનું ઝાડ.

ચિષ્ટાં (ના) રેસા.

હદી (ના) કામડાનીવાડ.

ઝાવલી (ના) નાજિએ-

રીના પાતરાંની ગુ-

થીને કરેલી હદી.

ઠઠ (અ) છેક.

મેર (ના) બાણુ.

સાફ (વિ) ચોખ્ખું.

ચિષ્ટું (ના) રેશાવાણું.

ટોપફું (ના) કોપરું.

પીસે(કિ) ધાણીમાં કચડે.

કોપરેલ (ના) કોપ-

રાનું તેલ.

ઢોર (ના) જનાવર.

તાડી (ના) બજૂરાનો

કે નાજિએરીના ઝા-

ડનો રસ.

કેફ (ના) નિશા.

ખુએ (કિ) ગુમાવે.

બમાડ (ના) ખરાખી.

પાઠ ૫૧ મો.

કાસદ (ના) બેપીઓ.

બંબાવાળો (ના) બં-

બોરાખનારો.

બેમાન (ના) શુદ્ધિ

વગરના.

મધરાત(ના) વચલીરાત.

સુમારે (ના) આસરે.

શેરી (ના) મોહોલા.

ઠોક્યાં (કિ) અકાળ્યાં.

ધશીને (ના) જોરસાથી

દોડીને.

બખડાવ્યાં (કિ) ઠોક્યાં.

બડકા (ના) મોટાં.

બળતાં.

ફડાફડ (વિ) જોરજોર.

અવાજ (ના) ધડાકા.

નીસરણી (ના) સીડી.

મેડો (ના) માળ.

પથારી (ના) બિછાનું.

ફંધાધને (ક) ગુંગળાધને.

ઢંઢોળ્યો (કિ) હલાવ્યો.

ધસડીને (ક) ખેંચીને.

વર (ના) ધણી.

પાઠ ૫૨ મો.

જગૃતિ (ના) શુદ્ધિ.

શૂર (ના) બહાદુરી.

ગાંડાં (વિ) દીવાનાં.

કમાડ (ના) બારણાં.

ધડાકો (ના) મોટો

અવાજો, બડાકો.

ચોમેર(અ)ચારેબાણુ.

નવાઈ (ના) અચરતી.

બાઈઅંધ(નો) દોસ્તદાર.

નિરાંત (ના) ચેન.

લાહે (ના) આગ.

હડયો (કિ) હાર્યો, ફર્યો.

મિત્ર (ના) દોસ્તદાર.

અચાવવાને (ક) ઉગાર-

વાને, જીવાડવાને.

પાડોશ (ના) પાસેનુંધર.
લાગ (ના) દાવ.
હાવ્યો (કિ) જડ્યો.
માર્ગ (ના) રસ્તો.
ચીસેચીસ (ના) ધાંટે
ધાંટા.

પાઠ પઠ મો.

અણીશુદ્ધ (ના) સહીસ
લામત.

ઉપરાણું (ના) કંઈકામ-
સાફ અથવાએ શક્તિ
પ્રમાણે પૈસા ભરી
એકઠા કરવા તે.

ટીપ (ના) યાદી.

હરખાઈ (કૃ) મગન થઈ.

પાધરોજ (અ) સીધોજ.

હડસેલા=ધક્કો, આ-
ચક્રો.

તન (ના) શરીર.

ધૂન્ને (કિ) કાંપે, થરથરે

અચાવનાર (ના) ઉગા-

રનાર

હિંમત (ના) છાતી.

યુક્તિ (ના) તદ્દખીર.

મેદાન (ના) ખુલ્લી જગો.

દયાળુ (વિ) માયાળુ

પુરૂષ (ના) મરદે

ઊગાર્યા (કિ) અચાબ્યા.

લોઢાં (ના) સુતારના ધ-

ડવાનાં ઓળરો.

રામરચીલાં (ના) ધર-

શણ્ણગારને શોભતો

લક્કડ વગેરે સામાન.

દાણોદૂણી (ના) અનાજ

પાણી.

લૂગડાંલતાં (ના) કપડાં

વગેરે.

ભેર (અ) સાથે.

કુટુંબ (ના) કુખીલો.

પાડોશી (ના) પાસેના

ધરના રહેનારા.

પખવાડીઆં (ના) પંદ-

રવાડીયાં.

ખરેખરી (વિ) સાથે

સાચી.

પાઠ પઠ મો.

તપાસ (ના) તજવીજ.

જવાહિર (ના) એકજન-

તનું રત્ન.

દરબાર (ના) રાજકચેરી

ઝાડો(ના) તપાસ,જડતી.

સાક્ષી (ના) સાહેદ.

અસર (ના) લાગણી.

ફેર (ના) તદ્દાવત.

ફકીર (ના) સાંઈ.

ખોડું (વિ) લંગડું.

સાંઈ (ના) ફકીર.

મેર (ના) બાળુ.

લાઘાછે (કિ) નાંખ્યાંછે.

ધારીધારીને (કૃ) તાકી

તાકીને.

પારખી (કિ) ઓળખી.

હોંડો (કિ) ચાલો.

ડહાપણુ (ના) પતરાળુ.

કથું (વિ) કંઈ પણુ.

પાઠ પપ મો.

ખદુગર (ના) મંતર

જંતરનો જાણનારો

ધૂતારો.

શાખાસી (ના) માન.

અનુમાન (ના) કલ્પના.

સજ્જ (ના) શિક્ષા.

રમૂજ (ના) ગમત.

અંચબો (ના) નવાઈ.

ગમ (ના) બાળુ.

ઓછું (વિ) થોડું.

લંગડું (વિ) પગે લૂલૂ-

અમણતી (કૃ) બાઝતી.

સમજવાનું (કિ) અક્કલ

લેવાનું.

ચિત્ત (ના) ધ્યાન.

પાઠ પડ મો.

આંકડો (ના) આંકડાના

ફૂલનું ઝાડ.

મળતાં (કૃ) સરખાં.

જુદાં (વિ) નહીં મળતા.

ફાટ (ના) ચીરો.

છેક (અ) બહુ, ઘણી.
હુંગરા (ના) જિંચા ટેકરા.
અડે (કિ) અડકે.

ઉંટ મેલે આંકડો=જિંટ
આંકડાના ઝાડને
આય નહીં.

વકરી મેલે કાંકરો=અ-
કરી કાંકરાને આય નહીં.
સાંભરતું (કૃ) યાદ
આવતું.

પાઠ ૫૭ મો.

મેઢાં (ના) ઘેટાં.
ચપળ (વિ) હાંશીઆર.
ઠરેલ (વિ) ખસી ન
જાય એવા.

ધીમે (વિ) ટાઢો, ઠડો.
જન્મારો (ના) જીંદગા-
ની, અવતાર,
ખડયો (કિ) બનાવ્યો.

ઠોકરાય (કિ) ઠોકરખાય
ભરવાડ (ના) ઘેંટા ચ-
રાવનાર.

ગિન (ના) ઘેટાંના બાલ.
ખ્રિસ્તિ (ના) ઇસુધર્મી.

વેપાર (ના) રોજમાર.
લાખો (વિ) હજારો.

ઉપજેછે (કિ) પેદા થાય છે.
કામળી (ના) ચુમાળા.

કામળા (ના) નાના
ચુમાળા.

હુંફ (ના) ગરમી.
અફાઈ (કૃ) ફાઈ.

નિમાળા (ના) બાલ.
પાઠ ૫૮ મો.

ગુણુવાળી (ના) કાયદા-
વાળી.

શીંગાળી (વિ) શીંગડા-
વાળી.

ખડ (ના) ધાસ.

પગાળી (વિ) પગવાળી.
આકાર (ના) ધાટ, ડોળ.

આચળ (ના) ચાન.
ફાટ (ના) ચીરો.

રૂપાળો (વિ) શોભિતો.
ભાળો (કિ) જુઓ.

વાળ (ના) બાલ.
જોવળ (ના) ગાયનો

ચરાવનાર.
સંભાળ (ના) બરદાસ.

બહું (વિ) સાઈ-
ખીર (ના) દૂધમાં રાંધેલો

ભાત.
થાક (ના) મેહેનત,

શ્રમ.
ઠરે (કિ) અંધાઈ જાય.

ઉપજે (કિ) થાય.
ઠંડ (ના) ટાઢક, ઠંડક.

ની સમજુતી). (૧૦).

ફાયદો કરે એવી શીંગડાવાળી ગાય પાણી પીએ ને ખાસ ખાય છે,
એનો ધાટ કેવો સારો છે? તેને ચાર પગને ચાર આંચળ છે. (૧)
તેના પગની ખરીમાં ચીરો છે તે, ને તેનો આકાર સારો છે, તે જુઓ;
તેના પૂછડાને છેડે બાળનો ગુચ્છો છે, ને રોજ રોજ જોવાળીઓ તેની
બરદાસ લે છે. (૨). કાંઈ વખત ખેડી હોય ત્યારે હોઠ હલાવ્યા કરે છે
તેમાં કાંઈ કાળી અથવા ઘોળી હોય છે, તેમ કાંઈ રાતી હોય છે. ઠોહતી
વખતે તેનું દૂધ સાઈ દેખાય છે. ને તે દૂધના હડી, માખણ ને ધી
ધાય છે. (૩) વળી દૂધના પેંડા બરશી ને દૂધપાક બને છે, ને ખીર

ખાંતાં મેહેનત પડતી નથી તે પણ દૂધની થાયછે; વળી આસુરી ને શીખડ પણ દૂધનાં થાય છે, તે પેટમાં ઠરેછે ત્યારે ઘણી ઠંડક થાયછે. (૪)

પાઠ ૫૯ મો.	કામળ (વિ) કુમળું.	હમણા=અખધડી.
લૂગડાં=કપડાં.	સાફ (વિ) ચોખ્ખું.	રહીજશે=અંધ થઈજશે.
ધટ્ટ (વિ) જડાં.	પાઠ ૬૦ મો.	સોંસરી (વિ) પાધરી.
ગોફળયાય (ના) એક	ગાજવીજ (ના) ગડમ.	અથડાય (વિ) અફળાય.
જાતનો ધીમો ચા-	ડાટને વીજળી.	ઘડાકા (ના) અવાજ.
લનારજીવડો.	વેગ (ના) જીરસો.	ગર્જના (ના) ગડગડાટ.
ભાચાર (વિ) કંગાળ.	વાયુ (ના) પવન.	પાઠ ૬૧ મો.
સ્વાર્ટા (ના) ઝીણું-	મોંજ (ના) જીવાળના	સાચ (ના) સાચુ ખોલવું.
ખામ.	પાણીના શીણવાળાં	શીખામણુ (ના) ફાય-
હેરાન (વિ) કાયર.	ખડકા.	દાની વાત, ખોધ.
ગરદન (ના) ડોક.	ઝખકારો (ના) ચમકારો.	વચન (ના) વેણ, સુકન.
લખડે (વિ) લટકે.	કઠારો (ના) અકળામણુ.	આંચ (ના) એળ, ઝાળ.
રક્ષણુ (ના) સંભાળ.	મુદ્દલ (વિ) ખીલકુલ.	વધતું ઓછું (વિ) કમી
હુંકાળાં (વિ) ગરમી	ધોર (વિ) ખીયામણું.	જરતી.
વાળાં, ગરમ.	ગડગડાટ (ના) અવાજ.	સ્વાદ (ના) રસ, ચરસ
શંખલા (ના) છીપમાંનો	કડાકા (ના) મોટાઅવાજ.	મીઠું મરચું (ના) ઉમેરો.
જીવડો.	અધધધ (અ) ઓહોહો.	ભજરાવીને (ક્ર) નાં-
અવતરે (ક્રિ) જન્મે.	ઝડી (ના) ઝરમર ઝર-	ખીને, મેળવીને.
નરી (વિ) ફક્ત, એકલી.	મર વરસાદ આવ્યા	દેમેથી (ના) મનથી.
સુંવાળી (વિ) નરમ,	કરે તે. [શું	સાંભરતી (ક્ર) યાદ આ-
નાજીક.	પણીશું (ક્રિ) બીનાઈ	વતી, ફામ આવતી.
ગજીઆણી (ના) ગજ	ખરું=વાજખી.	ભાવ (ના) ધમ્મ.
પનાનું રેશમી લૂગડું.	ફેરાં (ના) છાંટા.	મસ્કરી (ના) મજાક.
કિનખાળ (ના) કસબના	ઝાપટું (ના) ચોડોવાર	પૂરો (વિ) પકડો.
બુદ્ધાવાળું લૂગડું.	વરસાદ આવીને રહી	ખંધાવું (વિ) કપુલ થવું,
ઝખાડું (વિ) ખુલ્લું.	જાય તે.	સહી થવું.

ફલાણું (વિ) ગમે તે,
હરેક.

તોડયું (કિ) નહીં પાળ્યું.

ખમાડ (ના) નુકસાન.

માર (ના) સજ્જ, શિક્ષા,

ગુન્હાનું ફળ.

પસ્તાવો (ના) ખેદ.

સંભાળી (કૃ) સાચવી.

સાચાખોલા (વિ) ખરા-

ખોલા.

સામી (વિ) ઉત્તરી.

માયા (ના) હેત, પ્રીત.

સંતાડે (કિ) છુપાવે.

આસામી (ના) માણસ.

નુકસાન (ના) હાણી.

સાચને ન લાગે આંચ =

સાચને કશો ભો લા-

ગતો નથી.

પાઠ ૬૨ મો.

દોડાદોડ (ના) દોડધામ,

નાસમાગ.

ખૂમેખૂમ (ના) ધાંટેધાંટા

ઉપાય (ના) ધલાજ.

મસળી (કિ) ચોળી.

આજોટવું (કૃ) ગુલાંટ

ખાવી.

શેતરંજી (ના) પાથરવાનું

શેખિતું ચિહાનું.

લપેટી (કૃ) વીઢાળી.

હોત્તવી (ના) બુઝાવી.

સહી સલામત (ના) ક્ષે-

મકુશળ.

પોસો (ના) ખોભો.

રસોધ (ના) રાંધવું તે.

પેણો (ના) તળવાનું

લોઢાનું વાસણ.

સાવચેતી (ના) હોંશિ-

આરી.

માટી (ના) મટોડી.

પાઠ ૬૩ મો.

નાળયું (ના) નળી.

બ્રક્ષણ (ના) ગુણ, ટેવ

ખીટ (ના) ડર.

ભીંજવે (કિ) પલાળે.

ધીમેધીમે (અ) હલુહલુ.

ગુક્તિ (ના) તદખીર.

અણુગમતું (કૃ) નાપ-

સંદ.

મરછા (ના) મરજી.

મશારત (ના) નિશાની.

રીસ (ના) ગુરસો.

ગણકારે (કિ) પતકરે.

અફાળે (કિ) ઠોકે.

ફાળ (ના) ફૂદફો.

ખીની (કિ) ખીધી.

અચંખો (ના) નવાઈ.

ચોપાસ (ના) ચારે બાજુ

ચોમરદમ.

પાઠ ૬૪ મો.

આંફળી ફાંફળી = ગમરા-

યલી.

વેગળી (અ) દૂર.

નજીક (અ) પાસે.

હિંમત (ના) ધીરજ.

ખેનપણી (ના) સહી

પણી.

લાડે (કિ) ગેલ કરે.

પરગામ (ના) પારકે

ગામ.

સાદ (ના) અવાજ.

લાડીને (કૃ) ગેલ કરીને.

વહાલ (ના) પ્યાર, હેત.

ઉપકાર (ના) પાડ, ગુણ.

માયા (ના) હેત, પ્રીતિ.

સંભારે (કિ) યાદ કરે.

ચદલો (ના) પાડ.

પાઠ ૬૫ મો.

શાઉડી (ના) સિસોળી

આનાં પીછાંવાળું

જનવર.

સીસોળીઆં (ના) શાઉ-

ડીનાં પીછાં

સાદાં (વિ) ચિત્રવગરના.

ધોરવું (કિ) ગળાંમાથી

સાદ કાહડવો, ઉંધવું.

દર (ના) નાનું બાકું,

ખાડા.

વિઆય (કિ) જણે.
 રવાં (ના) ઝીણાંબાલ.
 અણીદાર (વિ) અણી
 વાળું.

સંદેહ (ના) ધોળી.
 બુહું (ના) અણીવગરનું.
 રાસભરાય = ગુરસે થાય
 હથિયાર (ના) ઝોજાર.
 તીર (ના) વાંકુંફકીને
 મારવાનું હથિઆર.

અધ (વિ) અડધા.
 ભુંડ (ના) ડુક્કર.
 કળી (ના) ખીલ્યાવગર-
 ના ફૂલ.

ગરબડ (ના) તોફાન
 છાનીમાની (વિ) મુંગી
 મુંગી.

પાઠ ૬૬ મો.
 પૃથ્વી (ના) ચારે ખં-
 ડની ધરતી, આખું
 જગત.

પ્રદક્ષિણા (ના) આસ-
 પાસ ગોળ ફરી
 વળવું તે.

નજર (ના) નીલા, દ્રષ્ટી
 ચપટી (વિ) એક પાસે
 એકેલી.

આધાર (ના) ટેકો.
 અધર (વિ) અતરંગ.

ઝડપ (ના) ઉતાવળ.
 રિયર (વિ) હાલે ચાલે
 નહીં તે.

સદા (અ) રોજ.
 ફેરો (ના) ચક્કર.
 કલાક (ના) અઢી ધડી
 ચોવિસકલાક = સાઠ ધડી.
 (દહાડોને રાત).

પાસું (ના) ખાણુ.
 ધધો (ના) રોજગાર.
 પાઠ ૬૭ મો.

નકશો (ના) ગામ કે
 દેશનો ચિત્રનો ન-
 મુનો.

સમુદ્ર (ના) દરિઓ.
 ઉત્તર (ના) પૂર્વ તરફ
 ઉભા રહેતા ડાબા
 હાથની ઉત્તર દિશા.

દક્ષિણ (ના) પૂર્વ તરફ
 ઉભા રહેતા જમણા
 હાથની દક્ષિણ દિશા.

પૂર્વ (ના) ઉગમણી દિશા.
 પશ્ચિમ (ના) આથમણી
 દિશા.

ધરતી (ના) જમીન.
 ખંડ (ના) જમીનના
 મોટા ભાગો.

આથમણુ (ના) પશ્ચિમ
 દિશા.

નક્કી (અ) ખચિત.
 નમૂનો (ના) મુકાબલો.
 ભૂગોળ (ના) પૃથ્વીનો
 ગોળો.

પાઠ ૬૮ મો.
 મથાળું (ના) ઉપલું
 પાસું.

કડકા (ના) ભાગ.
 આરોહિઆ (ના) પૃ-
 થ્વી ઉપર સૌથી
 મોટો ખેટ.

ખેટ (ના) ટાપુ.
 વળગેલા (કૃ) જોડાયેલા.
 અળગો (વિ) અલાયધો.
 મધ્ય (વિ) વચલા.
 છેડો (ના) નાકું.

પાઠ ૬૯ મો.
 રતુતી (ના) પ્રાર્થના,
 બંદગી.

નિર્ધન (વિ) ગરીબ.
 અખશિસ (વિ) ભેટ.
 સમર્થ (વિ) જોરાવર.
 અધિક (વિ) વધારે.
 યોગ્ય (વિ) લાયક.

જગજીવન (ના) જગ-
 તનો જીવાડનાર ધણી.
 નીતિ (ના) સારી રીત,
 સારી વર્તણૂક.

નીસરું (કિ) નીકળું.	કીર્તિ (ના) મહિમા.	ભક્તિ (ના) સેવા, પ્રા-
દુખીઓ (વિ) હેરાન.	પ્રકાશ (ના) ચળકાટ.	ર્યના.
મુજને (સ) મને.	ભારી (વિ) જબરું.	સંગ (ના) સંગત, સાથે.
સરજનદાર (ના) પેદા	ફાકટ (વિ) નકામું.	સદાએ (અ) રોજ.
કરનાર (ઇશ્વર).	કામ (ના) ઠેકાણું.	થાપ (કિ) આપ,
ભમે (કિ) ભટકે.	જશ (ના) શાખાશી,	રથાપ.
અત્ર (ના) અનાજ.	માન.	સંકટ (ના) દુઃખ.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૧).

જ્યારે હું શેહેરના બજાર બહાર ફરવાને નીકળું છઉં, ત્યારે ઘણા ગરીબ માણસો મારી નજરે પડે છે અને આખી પૃથ્વીના લોકો દુઃખી માલમ પડે છે. (૧) સૃષ્ટિનો પેદા કરનાર જોરાવર ઇશ્વર મને જે જે ભેટો કરે છે, તે બધાનો પાડ હું શી રીતે વાળી શકીશ ? (૨) ઘણા ગરીબ લોકો ભૂખને લીધે ઘેર ઘેર ભટક્યા કરે છે, પણ જોઈએ તે કરતાં વધારે હે જગતના જીવાડનારના ઘણી તેં મને અત્ર આપ્યું છે. (૩).

પૃથ્વી, પાણીને આસમાન એમાં તારોજ મહિમાં ચાલે છે જ્યાં હું જોઉં ત્યાં તારું ભારે જોર છે, ને તારાગવર કાઢપણુ ખાલી ઠેકાણું માલમ પડતું નથી. (૧) હે પ્રભુ તારા જશ મોટા છે, (બહુ તેં સારાં કામો કર્યાં છે). હું તારું બજન રોજ કરું એમ મને બુદ્ધિ આપ હું હમેસાં સાચચાલથી ચાલું એમ કરને સઘળાં દુઃખને તું મટાડી નાંખ.

પાઠ ૭૦ મો.	વેહ (ના) કાણું, છિદ્ર.	નોંધી (કૃ) લખી, ગણી.
મામલતદાર (ના) તાલુ	ઠલવાઈ (કૃ) ખાલી	કામની (ના) અપની.
કાની જમાખંધી ઉ-	યઈ.	શુમાર (ના) આસરો.
ધરાવનાર, (ખીજા	માથાફટ (ના) અડચણ.	ખબર (ના) સમાચાર.
વર્ગનો મેજસ્ટ્રેટ.	ફેરવણી (કિ) ઉંચી ની-	
પહેરો (ના) ચોકી.	ચી કરવી.	
કચેરી (ના) રાજદરબાર.	અજાણ્યું (વિ) અતરાપી.	પાઠ ૭૧ મો.
		ધ્યાન=ચિત્તથી.

પણે (અ) પાંહા, સાં
ગીતા (ના) ધર્મની ચો-
પડી.

તકરાર (ના) રગઝક
અપમાન (ના) ગેર-
આખર.

ગોળકા (ના) અમદાવાદ
જીલ્લામાં એક ક-
સ્તો છે.

પરગણું (ના) તાલુકો.

સીમ (ના) શીમા.

ટાંટો (ના) ઝખડો.

અહીં (અ) અહીંયા.

સાલ (ના) વરસ.

નિકાલ (ના) તોડ.

કારકૂન (ના) મેહેતો.

છેવટ (અ) આખરે.

તુમ ગાંવમેં જાકર કે.છ

અમન કેઉદરસેં ગીતા

લાઓ=તમે ગામમાં

જઈને કોઈ બ્રાહ્મણને

સાંધી એક ધર્મની

ચોપડી લાવો.

બહુન અછા સાહેબ=

બહુ સાહેબ સાહેબ.

હસ્યા (કિ) દાંત કાઢ્યા.

હપકો (ના) દોષ.

પાઠ ઉર મો.

એકાકાર (વિ) એકએક,

સરખી.

લોટણ (વિ) ગોલાટ

ખાય એવા.

શોક (ના) દલગીર.

યાહુ (વિ) જાડાગળાનું.

કલગીદાર (વિ) કલગી-

વાળી, તોરાવાળી.

શિરાજી (વિ) કલગી-

દાર ટોપી વાળું.

લક્ષી (વિ) મોરની પેઠે

કળા કરી નાચનારું.

ચરચરી (વિ) ચરચર

ધુજ્યા કરે એવું.

ગિરેઆજ (વિ) ગોલાટ

ખાનારું.

જંગલી (વિ) રાની.

અસમાની (વિ) ભૂરું

ચળકતા (વિ) ઝળકતા.

લિસોટા (ના) કાપા.

કળા (ના) પાંખ પોહો-

ળી કરીને નાચવું તે.

ગરદન (ના) ડોક.

ઊંચી=નીચી નહીં તે,

ઉપર.

રળિયામણું (વિ) શો-

ભાવંતું.

જોડો (ના) સાથી.

ગોતાં (ના) ગોલાટ.

ગુલાંટ (ના) ગોલાં.

ટીઆં.

લોટી (કૃ) ગોલાંટ ખાઈ.

કૂલવે (કિ) મોટું કરે.

કુંડાણુ (ના) ગોળ

ચકરકું

ડોક (ના) ગળે.

પાઠ ઉર મો.

અંગ (ના) શરીરના

ભાગ, શરીર,

ખોપરી (ના) માથાનું

તાલકું.

મગજ (ના) ખોપરી.

માહેનો ભાગ.

થોભા (ના) થોભી આ,

ગુચ્છા.

ટટાર (વિ) સીધું.

તાળવું (ના) મગજ

આગળનો ભાગ.

ખોચી (ના) ગરદન.

આંચ (ના) તુકસાન.

હડપચી (ના) દાઢી

આગળની જગો.

મીચાય (કિ) વીચાય.

ખાળી (કૃ) અટકાવી.

ભમર (ના) આંખની

ઉપરના કમાનદાર

ખાલ.

નસકોરાં (ના) નાકનાં

બે કાણાં.

પાઠ ૭૪ મો.

ફેફસું (ના) શ્વાસ લે-
વાની નળી.
રાક્ષી (ના) કચડવા-
ના, ફાડી ખાવાના-
એવડા દાંત.
તાળવું (ના) મગજ
આગળનો ભાગ.
ડાયામાં (ના) જડામાં
દાઢો (ના) પાછળના
એવડા દાંત.
ફાડવું (ક્રિ) કરડી ખાવું
લાળ (ના) નીગળતું
થુંક.
કોઠો (ના) પેટ તથા
વાંસા નીચેનો ભાગ.
બળવેછે (ક્રિ) કરેછે.
શ્વાસ (ના) દમ.
વાચા (ના) બોલવું.
ઇંદ્રિયો (ના) શરીરના
ભાગો, આંખ કાન
નાક જીભને ચામડી.

પાઠ ૭૫ મો.

ખીડ (ના) ધામ ઉગેલી
જગ્યા. [લીકવગરનું.
નંધણીઆતું (વિ) મા-
ગંજી (ના) મોટો ઢગલો
કાલાવાલા (ના) ખુ-
શ મત.
તરણું (ના) તંખણું.
મરખું (વિ) પણ, જેવું
નિરાશ (વિ) નાઉમેદ,
આશાભંગ.
નીચ (ના) હલકા.
અદેખો (ના) કીના-
વાળો.
અદેખાઈ (ના) કીનો
શીખામણ (ના) બોધ.
વાવરવા (કૃ) વાપરવા
સાચવવા (કૃ) સંભા-
ળવા. [ત્યાર-
હક (ના) દાવો, અખ-
સરખો (વિ) અચાખર.
બળવું (ક્રિ) દાઝવું.

પાઠ ૭૬ મો.

કૂર (વિ) ધાતકી.
સોગન (ના) કસમ, સમ.
ઉપદેશ (ના) બોધ.
મુકત (ના) સારાં કામ.
હરિ (ના) પરમેશ્વર.
પ્રતાપ (ના) જીર, મેહેર.
વચ્ચ (ના) લૂગડાં.
જન (ના) મણસ.
ખુલ્લો (વિ) ઉઘાડે.
નવરંગ = તરેહેતરેહેના
રંગના [નાચાર.
કંગાલ (વિ) ગરીબ,
ખિછાતું (ના) પાથરણું.
વય (ના) ઉમ્મર.
વચન (ના) શબ્દ, મુકન,
જૂઠા (વિ) ખોટા.
મુખ (ના) મોઢું.
વદે (ક્રિ) બોલે.
ડર (ક્રિ) ખીક, ધાક.
રાજી (વિ) ખુશી.
પ્રભુ (ના) ઇશ્વર.

કવિતાની સમજૂતી). (૧૨).

ધણા માણસો રસ્તામાં પડેલા (રજીનતા) તેમને હું ઉઘાડે શરીરે
જેડેં છઉં, પણ મને તો, સધળા શરીરપર પડેરવાના જાત જાતનાં
લૂગડાં મળેછે (૧) કેટલાક ગરીબ નાચારોને રેહેવાનાં ઘરઆર મળતાં
નથી, પણ મને તો રેહેવાને સાડું ઘર છે અને સૂવાને સારી પથારી છે.
(૨) ખીજા કેટલાક માણસો નાની ઉમ્મર થકી મોંમાંથી નકારા

શબ્દ જોલતાં શીખેછે, તેઓ મોઢે જોટા કસમ ખાયછે, એવા તે પાપી માણસો માલમ પડેછે (૩) મને શીખામણુ થકી સારી અક્ષર આવી, એ પરમેશ્વરની મારા ઉપર મેહર છે; હવે હું ખીહીને સારાં કામજ કરું, કે તેથી તે પરમેશ્વર મારા ઉપર ખુશી રહે. (૪).

પાઠ ૭૭ મો.

સિક્કા (ના) મોહોરો.
છાપ. [તમામ
નરદમ (વિ) ખીલકુલ,
વળાં (ના) ગુચળાં.
ભાષા (ના) બોલી, લિપી.
અડી (ના) સિક્કા પા-
ડવાનો સંચો.
તળીયું (ના) નીચેનો
ભાગ.

મેળી (કૃ) મેળવી.
ઉપયોગ (ના) અપ.
નર્થ (વિ) એખર્તા, ફકત.
મઠા (ના) ગાંગડા.
ખડક (ના) જમીન કે
પાણીમાં હંકાયલા
મજખૂત પથરા.
શોભિતી (વિ) શો-
ભાવાળી.

તોલ (ના) વજન.
હિરસે (ના) ભાગે.
મેળવે (ક્રિ) મેળે.
છપાય (ક્રિ) છાપ પડે

પાઠ ૭૮ મો.

ગંધક (ના) સળગી ઉઠે
એવો પીળા રંગનો
પદાર્થ.

હથિયાર (ના) ઓળર
ભરતર (ના) રસ ગાળીને
કરેલી અનાવટનું લોઢું
ઘડતર (ના) ધરીને કરેલું
અનાવટનું લોઢું.

પોલાદ (ના) ખરું લોઢું.
મળેલું (ક્રિ) બળેલું.
તપાવી (ક્રિ) ગરમ કરી.
જૂના (વિ) અસલના.
કાળમાં (ના) વખતમાં.
કાંસુ (ના) એકગતની
ખરડ ધાતું.

મેળ (ના) મેળવણી.
સોંધું (વિ) સસ્તું.
તોસો (ના) ઊર વાલ.
પૈસા (ના) દોઢીઆ.
લીસો (વિ) સાફ.
ઉપયોગી (વિ) અપની.
ધશ્વરકૃપા (ના) પરમે-

શ્વરની મેહરખાની.

ઓગળી (કૃ) રસ થઈ.
ઠરેછે (ક્રિ) અંધાધ
જાયછે.

સખ્ત (વિ) મજખૂત.
ખરડ (વિ) ભાંગી
જાય એવું.

કઢાયાં (ના) છાછરા પે-
ણા, લોઢાની તાવડી.
સામાન (ના) ચીજો.

પાઠ ૭૯ મો.

કાટલાં (ના) તોલવાના
ઓળર.

ખાંડી (ના) વીસ મણુ
વજનનો બોળો.

માપું (ના) પરમાણું.
એડીઉં (ના) ઊર મણુ
વજનનો બોળો.

અધોળ (ના) સાડાચાર
ટાંક, અડી પૈસાભાર.
કળશી (ના) સોળ મણુ
વજનનો બોળો.

નવટાંક (ના) પાંચ રૂપી-

આભાર, (૯ ટાંક.) ગજ (ના) ૨૪ તસુ. તોલખંધ (વિ) તોળીને. ભરતખંધ (વિ) ભરીને. પ્રકાર (ના) જાત. અચ્છેરો (ના) અધશેરો. હરકત (ના) અડચણુ હારો (ના) સાત મણુ- નો ખોળો. [ખોળો. ભાર (ના) ૨૪ મણુનો રતી (ના) છ ચોખા. વાલ (ના) ત્રણ રતી. ગદીઆણો (ના) ૧૬ વાલ. ચણોડી (ના) ગુજ. પાઠ ૮૦ મો. મણિકો (ના) મણુ- માય એવું વાસણુ. તસુ (ના) એ આંગળ. વીધાં (ના) ૨૦ વસાનું ભરત. વીશવાશી (ના) કાઠી, વ- સાનો વીસમો ભાગ. વામ (ના) ૬ હાથ. વજેરે (અ) શિવાય. પ્રવાહી (વિ) પા જેવા નરમ. પદાર્થો (ના) ચીજો. શરીઓ (ના) શેર માય એવું વાસણુ.

માથાકુટ (ના) કડાકુટ. કુટ (ના) સુતારી અડધો ગજ, બાર ઈંચ. એકર (ના) ૪૮૪૦ ચોરસ વાર. અંતર (ના) તફાવત. અસલ (ના) અગાઉ. મેલ (ના) ૫૨૮૦ કુટ. ધંધાદારી (ના) વેપાર કરનારા. [દુનાર. ધરાક (ના) સોદો ખરી- દંડાય (કિ) શિક્ષા થાય પાઠ ૮૧ મો. વિવેક (ના) સલુકાર્ધ. મરજદા (ના) અદખ, સલુકાર્ધ. તોછઠાર્ધ (ના) હલકાર્ધ. નાનપણુ (ના) અચપણુ. મરજદા (ના) સલુકાર્ધ. ઝોળખીતો (વિ) જ- હીતો, પીછાનવાળો. અદખ (ના) અદાજો. વર્તવું (કિ) ચાલવું. નમવું (કિ) વાંકા વળવું. નમસ્કાર (ના) પ્રણામ. જેઝોપાળ (ના) જુહાર. જુહાર (ના) જેઝોપાળ. પટેલ (ના) ગામનો ઉપરી. અરસપરસ (અ) સામ-

સામા એક ખીજાને. ધારો (ના) ચાલ, રીવાજ. પાઠ ૮૨ મો. ચેષ્ટા (ના) મજાક. વિવેકી (વિ) સલુ- કાર્ધ વાળા. અવિવેકી (વિ) સલુ- કાર્ધ વગરના. સરત (ના) ધ્યાન. ફળોંઉ (ના) શેરી. લખોટે (ના) મંજે. મનસુખો (ના) વિચાર. કાછડી (ના) વાંસાની નીચે ધોચવાનો પો- તીઆનો છેડો. ધમકાવ્યા (કિ) ધાકદી- ધો, ધમકી આપી. વાર્યા (કિ) અટકાવ્યા. પાઠ ૮૩ મો. નીવડયો (કિ) નીકળ્યો. ત્રવાડી (ના) એક જાતની અટક, ઝોખાત. આવકાર (ના) આદર- ભાવ, આદરમાન. ધનભાગ્ય=માટું નસીય. પગલાં (ના) ડગલાં, કદમ. મુજ (સ) મજ, હું. આંગણાં (ના) બારણાં.

વળાવવા (કૃ) વદાય	મોટા જોટા (વિ) નાના	મધુરી (વિ) મીઠી.
કરવા.	મોટા કકડા ભરડીને.	વાણી (ના) વેણ, શબ્દ.
સોખતી (ના) સાથી.	ભરડીને (કૃ) કચડીને.	પ્રથમ (અ) પેહેલા.
રીતભાત (ના) રીત,	ભેટયા (કૃ) છાતીએ	પ્રણામ (ના) નમસ્કાર.
ચાલ ચ. લગત.	ખાઝયા.	ગંગાજળ (ના) ચો-
ખાઠ ૮૪ મો.	ખખર અંતર (ના) સ-	ખખુ પાણી.
કકળાણ (ના) ખૂમ, મોર.	માચાર.	શાંત (વિ) ધીમા.
માંડમાંડ (વિ) મોઢેસા	માંદો (વિ) આજ્ઞારી.	સ્નેહ (ના) હેત, પ્યાર.
એ, ખાલી ખાલી.	શરમાઈ (કૃ) લજવાઈ.	મિત્રાઈ (ના) દોસ્તી.
કઠણ (વિ) મુશીયત.	ખાંડ ૮૬ મો.	ગમત (ના) રમૂજ.
હાંક (ના) ખૂમ.	મિત્રાચ રી (ના) દોસ્તી.	પરપર (અ) અરસ-
રજ (ના) પરવાનગી	કુશાળતા (ના) સુખા-	પરસ.
વાપ તેવા બેટા=જેવા	કારી.	કેફ (ના) નીશા.
ખાપ તેવા દીકરા.	કર (ના) હાથ.	ખેલી (કૃ) રમી.
ઘડ તેવા તેટા=જેવો	આગમન (વિ) આવવાનું.	ખેલ (ના) રમત.
વડ તેવાં તેનાં ફળ.	મગ્ન (વિ) ખુશી.	લડાલડી (ના) વદાવઢી.
ઠાવકાઈ (ના) ડાહ્યાપણ	સહિત (અ) સાથે.	કપટ (ના) દગો.
ખાઠ ૮૫ મો.	દુર્જન=ખરાબ માણસ.	સ્વાર્થ (ના) મતલબ.
પાયરણ (ના) ખિછાનું.	સજ્જન=સારો માણસ.	સગાઈ (ના) સખંધ.
લોટો (ના) કળશીઓ.	મિત્રો (ના) દોસ્તદાર.	જોખમદારી (ના) ધારતી
કંસાર (ના) લાપશી	વહે (ના) ખોલે.	ભરેલી.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૩).

સારા દોસ્તદારો એકઠા થાય ત્યારે પોતાને મોંઢેથી મીઠા શબ્દ ખોલે, અને પેહેલાં એક ખીજને નમસ્કાર કરીને પાણી પાય પછી પાન સોપારીની ખીડી આપીને શરીરની સુખાકારી પૂછે, પછી હાથ જોડીને કેહેકે અહિંઆ શા કારણે આપનું પધારવું થયું પછી તે વાતચીત કરી સાંભળી ધીમા પડી હરખ ભેર નૂદા

પડે. આરામાણસના અરસ પરસના હેતથી તેમની હાસ્તીમાં તેમનું મન ખુબ રહેછે. (૧)

ખરામ દોસ્તદારો મળ્યા કે પેહેલાં તેઓ એક બીજાને ગાળ દઈ આનંદ પામશે, પછી એક બીજાને લાત મારી વાત ચીતમાં મજાક મસ્કરી કરતાજશે; તેઓની દોસ્તીના કારણમાં ફેફડી ચીજો (જેવીકે બાંગ ગાંજો) પોતે પીશે ને બીજાને પાશે અને છેલ્લે રમત રમીને લડાઈ ટંટો કરી ઘેર જશે; તે મોઢે મીઠા શબ્દ બોલે ને દીવમાં કપડ રાખે તેઓ મતજાજ સુધીજ વળગી રહે એવી જાનને નુકસાન બરેલી ખરાખ માણુ-સની દોસ્તી જાણવી. (૨).

પાઠ ૮૭ મો.

કરોડ (ના) અરડાની

વચમાનું ઉભું હાડકું.

રક્ષણ (ના) અચાવ.

કુક્કા (ના) દમ લેવા.

ની કોથળી.

શ્વાસ (ના) દમ.

ઝાલર (ના) કોર, ઝુ

લતા ચામડી.

પાર (ના) સુમાર.

શક્તિ (ના) બળ.

ટેરવા (ના) આંગળીના

દીચકા.

જગ્યા (ના) ઠેકાણું.

ખોળી (કૃ) શોધી.

સમુદ્ર (ના) દરિઓ.

બાહુ (ના) નદીનો

રેતાળ કાઠો.

સેઠડો (વિ) સો.

વરસોવરસ (અ) હર

સાલ.

પાઠ ૮૮ મો.

મોતીઆ (ના) શેરાળ.

મેડેયા (ના) માળેથી.

પરશાળ (ના) ભોંય

તળિયાની જમીન.

વરાળ (ના) બાફ.

મળમકું (ના) સહવાર.

ટાઢક (ના) ઠંડક.

તમાશો (ના) ખેત્ર.

તાસક (ના) ઢાંકણું.

ચતા (વિ) સવળી.

ઉપાડીને (કૃ) ઉંચકીને.

દાઝી (કિ) બળી.

પાઠ ૮૯ મો.

ગમ (ના) સમજ.

ચુશી (કિ) સોશી.

વાસે (અ) પાછળ.

રજ (ના) રજકણુ.

છોડીયાં (ના) લાક-

ડાંના છોડા.

ફૂફીને (કૃ) કુક મારીને.

બડકો (ના) બળતું.

મેશ (ના) કાળજ.

પીઢીઆં (ના) બાર-

વડીઆ.

ફોરાં (ના) મોટા છાંટા

ફરફર (ના) ઝીણી-

છાંટી.

પાઠ ૯૦ મો.

વરસાદ (ના) મેઘ.

આડું અવળું (અ)

અહીંયાં તહીંયાં.

અચરત (ના) નવાઈ.

દુર્યુ (કિ) કેહેવાયું.

મેટા (ના) દીકરા.

ધરતી (ના) જમીન.

પાઠ દર મો.
 બગલું (ના) એક જ-
 તનું લાંબી ચાંચનું
 પક્ષી.
 તાલ (ના) મળ.
 શિરોધ (ના) સાંકડાં-
 મોનું જીંડું વાસણ.
 ટોળ (ના) મળક,
 મશ્કરી.
 નોતરું (ના) જમવાનું
 કેહેણું.
 છાછરી (વિ) પોહોળી,
 જીંડી નહીં.
 ફાંફાં (ના) ખોટી મે-
 હેનત.
 ચપચપ (વિ) ઝડપથી
 પરાણા (ના) પરદેશી ઉત-
 રેલા માણસ, મેમાન.

મળ (ના) લેહેજત.
 રસોધ (ના) જમણ.
 ગમ (ના) ગુમ, અચ.
 તક (ના) વેળા, વખત
 ચૂકવી (ક્રિ) લુલવી.
 આગ્રહ (ના) બળાત્કાર.
 ટગરટગર (વિ) એકી
 નજરે.

મલકાવી (કૃ) હસીને
 દાઝ (ના) બળાપો, ગુરસો.
 પાઠ દર મો.
 જીવારી (વિ) જીવાખોર.
 છકેલ (વિ) છાકેલો.
 ખતા (ના) ઠોકર.
 બમેલ (કૃ) ભટકેલ.
 કપૂત (ના) નકારો છો-
 કરો.

ગોડીઆ (ના) મળતિયા.

મનખો (ના) જીંદગાની.
 જીગટું (ના) જીગાર
 છેલ (વિ) વરણાગીઆ.
 ઠગાય (ક્રિ) છેતરાય.
 ઠોકરો (ના) ખતા,
 ઠેસ.

પિતા (ના) બાપ, તાત.
 ગમાર (ના) ગામડીઆ.
 પીટાય (ક્રિ) ઝીકાય.
 પોડીઆ (ના) સાં-
 ઢીઆ.

દુર્ગણ (ના) ખરાબ ગુણ.
 હાણ (ના) નુકસાન.
 વળગે (ક્રિ) બાંહે.
 સહી (અ) નક્કી.
 ફળ (ના) ફાયદો.
 વળગી (કૃ) બાંજી.
 એજે (ક્રિ) ફેકટ.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૪).

બેહુકેલો સેહુલાણી છોકરો ખતા ખામને છેતરાય છે તે જૂવે રમ-
 નારની સંગત કરેછે ને ઘણી ઠોકરો ખાયછે, ભૂતની પેઠે તે ભટકેછે ને
 બાપ તેને નકારો છોકરો કહેછે, એવા બીન સમજના ચાર મળતિયા હોય
 ત સાંઢીઆની માફક માર ખાયછે. (૧).

જીગાર રમવો ખરાબ ટેવછે. એમાં ઘણાં લોકને નુકસાન થાયછે;
 માણસને એ બાંજી પડે તો તેથી તે પાછો હઠે નહીં; જીગાર રમવો એ
 ખરાબ ટેવછે એ નક્કી એમાં કાંઈપણ ફાયદો નથી, જે માણસ એને બાંજી
 રહ્યો તેનું જીવતર ફેકટ ગયું એમ જાણવું. (એટલે એથી પૈસાની તથા
 બાંજીની ખરાબી થાય છે.) (૨)

પાઠ ૯૩ મો.

વણુજરો (ના) પોઠી ઉ-
પર અનાજ નાંખી
વેપાર કરનારો.

પેઠી (ના) ઓલાદ.

શિયાળ (ના) કોદણ.

જેવુ જનવર.

વહેમ (ના) શક.

સગપણુ (ના) સગાઈ.

કુટુંબી (ના) પીતરાઈ.

આપદાદા (ના) ધરડા

વરડા.

જંગલ (ના) વન, વગડો,

હીંગણા (વિ) બટકા

ખોલ(ના)ખખોલ, ગુફા

ભાઈઅંધી (ના) દોરતી.

પાઠ ૯૪ મો.

દોરત (ના) ભાઈઅંધ.

ખોળો (વિ) નીખાલસ.

ગોઠવું (ક્રિ) એન પડવું.

પરાયું (વિ) પારકું.

સરખરા=પરોણાગત.

સંતાર્ધ (કૃ) છુપાઈ.

પધારજો (કૃ) આવજો.

રામરામ (ના) જીહાર

કૂકડી (ના) મરધી.

પસ્તાવા (કૃ) દલગીર

થવા.

વહાલાં (વિ) પ્યારા.

ઝાઝો (વિ) બહુ.

દિવસે (ના) દાહાડે.

નવરાશ (ના) કુરસદ.

પાઠ ૯૫ મો.

કરતક (ના) કાવતરાં.

મુઠો (ના) સામિતી.

દાવો (ના) હક, સંબંધ.

સંબંધ (ના) વળગણ.

ખરાડવા (કૃ) પોકારવા.

છોડાવું (ક્રિ) મુકાવું.

ચંડાળ (વિ) પાપી, દુટ.

લુચ્ચા (વિ) દોંગા.

કાળુ કર=મેં સંતાડ.

ખડા (ના) મરધીનું

રેહેઠાણુ

લાજ (ના) એમ, શરમ.

ખોટા (વિ) ખરાબ.

સ્વભાવ (ના) આશિ-

અત.

સાર (ના) મતલબ.

મતલબ (ના) સ્વાર્થ

સાધવા (કૃ) પાર પાડવા.

લાંખો (વિ) ઊંડો, ધણો.

પાઠ ૯૬ મો.

ઉદાસ (વિ) દલગીર.

સંતાપ (ના) દુઃખ.

સ્લેટ (ના) પથ્થર પાટી

છાનોમાનો (વિ) મુગો

મુગો, ચુપકીથી.

હવેલી (ના) ઊંચીઆં-

ધણીનું ધર.

પાઈ (ના) એક પાઈ.

ધટારત (વિ) લાયક.

રળિયામણો (વિ) શો-

ભાવંતો.

ઠંડો (વિ) ઠાઠો.

ચુંદર (વિ) સારા.

વીણી (કૃ) ચુટી.

પાઠ ૯૭ મો.

ડોશી (ના) ધરડીઆ-

યડી.

સાજાં તાજાં (વિ) સા-

રા, સારી પેઠે.

ગમત (ના) રમુઝ.

અંધાપો (ના) આં-

ધળા પાણું

લાચાર (વિ) નાચાર.

વાળું (ક્રિ) ધીરજપમાડું.

મીચીને (કૃ) વીચીને.

દસકત (ના) અક્ષર.

મજેની (વિ) સારી.

પાઠ ૯૮ મો.

ભાગ્યવાન (વિ) ન-

સીઅ વાળો.

હાલ (ના) દશા, હવાલ

પીડા (ના) દુઃખ.

મટયો (ક્રિ) દુર થયો.

શાખાશ (અ) ધન્ય છે.

કરકરી (વિ) ખડખડી
ખાલી (ના) ઝઝણી
અંગારો (ના) ચણ
ગારો.

દાઝે (કિ) બળે.
બૂલતો (કિ) વીસરતો.
પાઠ ૯૮ મો.

કખૂત્રાત (ના) હા કેહેવીતે
ઉત્તર (ના) જવાબ.
વાળ્યો (કિ) દીધો.
ધૂણવ્યું (કિ) હજાવ્યું.
પાંગોડું (ના) પગના ધુ-

ટણ આગળનો ભાગ.
ઊડાડવા (કૃ) ઉમો કરવા.
માયાફેડ (ના) મેહેનત.
ઉચ્ચાર (ના) વેણુ. શબ્દ

રો રો (ના) રડ રડ.
આથ (ના) ખેહાથનું છા-
તી સાથેનું દયાણુ.
ભત્રીજો (ના) ભાઈનો
છોકરો.

બહેરો (વિ) કાને સાંભળે
નહીં તે. [નહીં તે.
મૂગો (વિ) મોડે ખોલે.

પાઠ ૧૦૦ મો.
આસના વાસના (ના)
સેવા ચાકરી.

દુઘટસ્થ (ના) સારા
પદ્ધતિસો.

ફાળ (ના) ફિકર, ધારકો.
ધર્શારત (ના) નિશાની.
ઢેર (ના) મુરખ.

ચાળ (ના) કોરણ
લહોવા (કિ) લૂછવા.
હૃદય (ના) અતઃકરણ.

પાઠ ૧૦૧ મો.
દશા (ના) હાલ
અવતરે (ના) જન્મે.

કીકો (ના) નાનો છોકરો
ઊજડ (વિ) વસ્તી વ-
ગરનો, અવાગરો.

જન્મથી (ના) અવતરે
ત્યારથી.
ઉપયોગ (ના) અપ.

પાઠ ૧૦૨ જો.
અવસ્થા (ના) હાલ.
ગાયન (ના) રંગતાન.

ઝડપ (ના) ઉત્તાવળ.
સ્વાદ (ના) ચાખતુ તે.
રાસ (ના) સુગંધ.

ગુલાબ, મોગરો (ના)
ખુશખોદાર ફૂલના
નામ.

અવગુણ (ના) નુક-
સાન.
નરશી (વિ) ખરાબ.

માર્ગે (ના) રસ્તે.
છૂટકો (ના) નિકાળ

પાઠ ૧૦૩ જો.
શિખર (ના) ટોચ,
ઉપરો ભાગ

જવાળામુખી (વિ) અ-
ળતા મોનો પાહાડ.
ચમત્કાર (ના) અચમો-

પુણ્ય (ના) ધર્મ.
ભક્તિમાન (ના) ભ-
ક્તિ કરનાર.

ક્ષેત્ર (ના) ખેતર.
ઓગળેલા (કૃ) રસ
ચઘ ગયલા.

ધડાકો (ના) મોટો
અવાજો.
ધગધગતો (વિ) બહુ

ઊનો ઊનો.
ચોતરફ (અ) ચારે
બાજુએ.

સડમડ (વિ) દડદડ.
મોંઘી (વિ) ધણી કિમતી.
દોલત (ના) માયા, પુણ.

આચરણ (ના) ચાલ.
લીસો (વિ) ટાઢો.
અચાની (વિ) ભોળા,

વગર ભણેલા
ધૈર્ય (વિ) દૈવતાઈ.
ઉગરી (કિ) અચી.

પાઠ ૧૦૪ થો.
કેફ (ના) નિશા.

નિંદા (ના) બદ્ધમોઘ.	ભંગી (ના) ભાંગ પી-	દોષ (ના) ઠપકો.
ઊચરવું (કિ) ખોલવું.	નારો માણસ.	જળનાય (કૃ) શરમાય.
ખાતિ (ના) વેહેમ.	અશીર્ણુ (ના) અશીર્ણુ	ન્યાત (ના) જાત, જા-
કીર્તિવંત (વિ) આખ-	ખાનારો માણસ.	તના માણસો.
રહાર.	કન્યા(ના) કુવારી છોકરી.	ચેતો (કિ) સમજી લેઓ.
કરંત (કિ) કરવું.	નવ (અ) નહો.	નર (ના) મરદ, બાયડો.
રોષ (ના) ગુસ્સો.	સોખત (ના) સંધત.	નાર (ના) બધરી.
શિર (ના) માથું.	રખે(અ) નહિતો, રખેને.	જીવતર (ના) જીવંગાની.
જગ (ના) જગત.	ભલું=સારું.	ધિકાર (ના) તિરસ્કાર
કેશી(ના) નિશા કરનારો.	મનુષ્ય (ના) માણસ.	વળગશે (કિ) બાજશે.
લાજ (ના) આબરૂ.	વ્યસની (વિ) ટેવ રાખ.	રેલ (ના) બાહારનાં ચઢી
વિશ્વાસ (ના) ભરોસો.	નારો, વ્યસનખોર.	આવેલાં બરપુર પાણી.
સોંપે (કિ) ધીરે.	પસ્તાય (કિ) દલ	સાથે (અ) મેળા.
કાજ (ના) કામ.	ગીર થાય.	ખેલ (ના) રમત.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૫).

જે કેશી હોયછે તેની દુનીયામાં આબરૂ ગણાતી નથી; તેથી તેનો ભરોસો કરીને કોઈ કામ સોંપતું નથી; જે માણસ ભાંગ પીએછે, અશીર્ણુ ખાયછે, તે કેદ કરેછે, તેને કોઈ છોકરી પરણાવતું નથી. (૧). ને તે કેશીની સંગત કરતાં બધાં માણસો ખીએ છે. કે રખેને એની સંગત કરીશું તો લોકો આપણી બદ્ધમોઘ કરશે; કોઈ ખીજે માણસ કંઈ વસ્તુ ધરની ચોરી જાય, તો તેનો વેહેમ કેશીને માથે આવે કે એણે લીધી હશે. (૨). કોઈ સારૂં આબરૂદાર માણસ હોય, તો તરત તે કેશીનો ભરોસો કરતું નથી; માટે જે કોઈ માણસ કેદ કરવાની ટેવ પાડેછે તે પછી મનમાં ધણો અફસોસ કરેછે. (કેમકે કેદ કરવાની ટેવ પડેલી તે પછી જતી નથી). (૩). કેશી માણસ પોતાનો ગુસ્સો ખીજ ઉપર કાઢાડે; ને પોતાને જે ખરાબ ટેવ પડી હોય તેનો ઠપકો તેને મૂકેછે, જ્યાં એખેલો

ખેડા હોય ત્યાં શરમાયછે ને પોતાની ન્યાતના કાઈ માણસો પોતાના જેવાં થાય તેવા ઇલાજ જોયા કરેછે. (૪) તે માટે તમે સધળા માણસો સમજ લેઓ, ને એવા કેશી માણસસાથે તમે ખોલો ચાલો નહીં, જે બધરી કેશીને પરણી હોય છે, તેના જીવવાને ધિક્કાર છે. (૫). કેશી વસ્તુ (બાંગ, અશીષુ, માઝમ, તાડી, દારૂ), વગેરેની સંગત તમે કરો નહીં. નહિતો તમારે ગળે તે બંધાશે; સાપ કેફ, ને રેલના ચઢેલા પાણી એ ત્રણસાથે તમારે રમત કરવી નહીં, કેમકે, (સાપ કરડે, કેફ ગળે બાજે ને પાણી ખુડાડે) (૫).

પાઠ ૧૦૫ મો.	સંકટ (ના) દુઃખ, આ-	ચાંચનો પારસી સાધ
સાખરી (ના) એક જ-	પદા.	જેડો.
તની હરણી.	વસ્ત્રાણી સ્ત્રીચઢી દાંતે	નરી (ના) ઉંચી જતનું
હાથ (ના) નુકશાન.	વઢગે=જેની તારીફ	સાફ ચામડું.
અવિચાર (ના) વગર	કરીએ તેથી માડું	અંપલ (ના) ખાલું
વિચાર.	થાય (જેના વખા-	ચાંચને ખડા વગરનો
પડછાયો (ના) ઓળો.	ણુ કરીએ તે માથે	જેડો.
વખોડવું (ક્રિ) વજોવવું.	ચઢી જાય).	કાલખૂત (ના) જેડામા-
નિદાળવું (ક્રિ) જેવું.	ફાયદાવાળી=ગુણવાળી.	ઠોકવાનું મોચીનું લા-
બરાવ (ના) શોભા,	અવગણના (ના) તિર-	કડાનું ઓળર.
દેખાવ.	સ્કાર, ધિક્કાર.	સપાટ (ના) ચાંચ તથા
ખડાઈ (ના) મોટાઈ.	પાઠ ૧૦૬ હો.	ખડા વગરનો જેડો.
લજબુંધું (ક્રિ) એમ લ-	તણી(ના)જેડાનું તળિ-	આર (ના) સોય જેવું
ગાડી, શરમાવી.	આનું જાડું ચામડું.	કાણા કોચવાનું મો-
મુદ્દે (વિ) બીલકુલે.	મીરજાઇ(વિ) પીશોરીના	ચીનું હથિયાર.
શિકારી (વિ) શિકાર	જેવા પણ ખેડેલી	મુગલાઇ (વિ) વાળેલી
કરનારા.	ચાંચનો જેડો.	ચાંચનો ઉંચી એ-
એચતાણુ (ના) ખેંચા-	ખાલું (ના) જેડાનું	ડીનો જેડો.
ખેંચ [કરતું.	ઉપલું ચામડું	મોચી (ના) જેડા સી-
ધિક્કારતું (ક્રિ) તિરસ્કાર.	પીશોરી (વિ) ઉભી	વનારો.

ચકતી (ના) ચામડાના ગોળ કકડા.	ડાની વાધરી.	જિલટું (વિ) સામું બમણું.
દખણી (વિ) સરખા ખાલાનો દક્ષિણી	ખંખેરી (કૃ) ઝાપટી.	સઝે (કિ) જણાય.
લોકોને પેહેરવાનો જોડો.	રક્ષણ (ના) બચાવ.	સૂલટું (વિ) સીધું.
ગામડીઆ (વિ) એક- સરખા ખાલાના ગા- મડાના લોકોને પેહે- રવાના જોડા.	ઠોકર (ના) ઠેસ.	ખચીત (અ) નક્કી.
પાઠ ૧૦૭ મો.	પાઠ ૧૦૮ મો.	પહું (કિ) કહું, બણું.
ઐયલાવવું (કિ) ફેરવી નાંખવું.	અશોક (ના) સુખ, ચેત.	વેણુ (ના) શબ્દ.
પાળ (ના) કોરણ.	પિંડ (ના) ગોળો.	પાધરું (વિ) સીધું.
સુખતળી (ના) માંઝર.	ખીચ (અ) વચમાં.	છપાય (કિ) જણાઇ આવે.
મગનીશીંગ (ના) વિલા- યતી શીંગ.	કુઠામ (ના) નઠારી જગો.	પ્રભુજી (ના) હથ્થર.
અવળું (વિ) ઊંધું.	કીચ (ના) કાદવ.	ચૌટું (ના) બજાર.
સવળું (વિ) ચંતું.	કાયા (ના) શરીર.	ચેત્યો (કિ) ખબરપડી.
કોર (ના) બાજુ, પાળ.	ગર્થ (ના) પૈસો.	નીચ (વિ) હલકો.
ગાળા (ના) ઢીલીચામ-	ગાંઠ (અ) પાસે, સોડે.	લપટાણી (કિ) ખરડાઇ.
	પીજીએ (કિ) પીજીએ.	માયા (ના) પુણ.
	કીજીએ (કિ) કરીએ.	પદવિ (ના) જગ્યા, દરબજો.
	વડાઈ (ના) મોટાઈ.	નિર્લજ (વિ) બેશરમો.
	વસો (કિ) રહો.	ફાકટ (વિ) નકામો.
	કશો (વિ) કંઈપણ.	ફજેત (વિ) બેહુરમત.
	વસ્તો (કિ) રહ્યો.	
	અસુખ (ના) બેચેનપણું.	

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૬).

કદી કેદી વસ્તુ પીવી નહોં, ને વિચારીને કામ કરવું, નથી
લોકોમાં આખર વધે, ને હંમેશાં સુખમાં રહો; કેહ કરવામાં કાંઈ
પણ લેહેજત રહી નથી. એથી કરી સામું જીવને બેચેનપણું થાયછે,
ને પાધરું કામ હોય તે પણ જણાતું નથી; તમારા મનમાં હું બરાબર
પાધરોજ શબ્દ કહું છું એવું નક્કી જાણજો; જે માણસ કેહ કરેછે તેની
અક્કલ ઘણીજ ઘટેછે; જ્યારે પાપનો ગોળા પાપથી બરાયછે, ત્યારે કેદી

માણસ તેની નીશાથી પકડાઈ આવેછે; તે માટે વિચારીને જે માણસ કંઈ કરવી મૂકી દેશે તેના પર પરમેશ્વર રાજી થશે (૧).

કેશી માણસ કંઈ કરીને પછી તે બખરની માંહે ચાલ્યો ત્યાં સારી કે નહારી જગોએ તે પડી ગયો, તોપણ (કંઈની ધૂનમાં) તે નહારાને ખબર પડી નહીં; તેને ખબર પડી નહીં તોપણ તેનું આખું શરીર કાદવમાં ખરડાઈ ગયું, અને તેથી લૂગડાંને છેડે જે પૈસા બાંધેલા હતા તે તે મૂરખ બોધ બેઠો (કોઈ છોડી ગયું), તેથી દલપતરામ કવિ કહેછે કે તે નકકટ થઈને આખી પૃથ્વી ઉપર ફર્યો તે કંઈ કરીને નક્રમો બેરમત થશે. (૨).

પાઠ ૧૦૯ મો.

પળે એવું.

ઠગાઈ (ના) ઠગ્યાજી,

સાહી (કિ) પકડી.

દૂપ (ના) કીનો.

છેતરવાનું કામ.

ગત્તાઈ (ના) દુશ્મનાઈ.

બાઈ (ના) બેહેન, બાયડી.

બજાઈ (ના) સલસાઈ.

મિત્રતાઈ (ના) દોસ્તી.

સર્વથી=બધાથી.

ટળે (કિ) મટે, ગળ્ય.

સદઈ (અ) રોજ.

તજી (કિ) છોડી, મૂકી

દુઃખદાઈ (વિ) દુઃખ

સજનાઈ (ના) સજુકાઈ

સગાં (વિ) એક મા તથા

ઉપજે એવો.

મેળવી (કિ) મેળવી.

એકજ બાપના પેટના.

લો=મોલો.

વસના (ના) ખુશમો.

સંપીને (કિ) હળીમળીને.

મીઠાઈ (ના) મીઠાસ.

સુખદાઈ (વિ) સુખઉ-

લુચ્ચાઈ (ના) દોંગાઈ.

તન (ના) શરીર.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૭).

અરે બાયડીઓ ને મરદો તમે બધાની સાથે સગાઈ પકડીને જેવા એકજ માબાપના પેટથી જન્મેલાં બાઈ બેહેન રોજ હળી મળીને રહે, કે જેની લડાઈ માણસમાં જણાઈ એમ લડ્યા નહીં, એવી માણસાનું પકડી દોંગાઈ ખંધાઈ છોડીને અને બોલવામાં આખરની ખુશમો મેળવીને, વેરભાવ કહાડી નાંખી તમે મનમાં રનેહ ભાવ રાખો; એથી તમને સુખ થાય એવું માન મળે ને દુઃખ ઉપજે એવી અદેખાઈ તમારી જતી રહે; માટે મોંઢે સારા સારા શબ્દ બોલો કે તમારા શરીરમાં સુખ થાય. (નિરાંતે ઉંઘ આવે).

પાઠ ૧૧૦ મો.

ખટખટ (ના) કડાકુટ.

ટાઢક (ના) ઠંડક.

પટેલ (ના) ગામનો
ઉપરી.

કરખો (ના) તાલુકાનું

સૌથી મોટું ગામ

હરખાતા (કિ) ખુશીયતાં.

મૂલ (ના) કિમ્મત.

ભાવ્યાં (કિ) સારાં

લાગ્યાં, સ્વાદ લાગ્યાં.

વડો (વિ) મોટો.

ઠળીઆ (ના) ઠળીઆ.

રોપીશ (કિ) વાવીશ.

દાડમડી (ના) દાડમનું

ઝાડ.

ખેડૂન (ના) જમીન

ખેડનારો.

ડાહ્યો (વિ) શણ્યો.

ઓસડ (ના) દવા.

જોડવાની (કૃ) એકઠા

કરવાની.

લોભીઆં (વિ) લાલચુ

તરશ (ના) સોષ.

હરખયાં (ના) ખુશીથી.

ખચ્ચી (ના) ખોડી.

પાઠ ૧૧૧ મો.

શોષ (ના) ખોળ

ખાઈ (ના) ઉડીખાડી.

જુરકો (ના) કૂદકો.

મટાડી (કિ) ઓલવી.

જુક્તિ (ના) તદખીર.

કરાડા (ના) કોરણ.

ટેકાવે (કિ) અધેલાને

મૂકે.

વાર (ના) ઢીલ.

ઉગારવા (કૃ) બચાવવાં.

જોખમ (ના) ધારતી

આપમતલખી (વિ)

સ્વાચ્છી.

લેખે (કિ) ગણે, માને

પાઠ ૧૧૨ મો.

ઊજળો (વિ) સફેદ.

ચળકતો (વિ) તેજકર-

તો, ચળકતો.

ગાળ્યો (કિ) રસ કયો.

છાન (ના) આકાર.

લેખણ (ના) કલમ.

આપશો (કિ) દાખશો.

ગાંધી (ના) કરીઆણુ

વેચનાર, નેસ્તી.

હાટે (ના) બળરે.

ગલ્લો (ના) કાંચાવાળી

નાની ઇસકોતરી.

કીકી (ના) નાની છોકરી.

ઊંચકી (કૃ) ઉપાડી.

તરકાર (ના) રગઝગ.

ભાગ (ના) હિસ્સો.

પાઠ ૧૧૩ મો.

જુંઘવું (કિ) છીનવી

લેવું, ખુચી લેવું.

સંતોખવું (કિ) તરપત

થવું. [થવું.

હરખાવું (કિ) મગન

પૂછનાં નાતપાસ કરતાં.

ચોખખી (વિ) સાફ-

દાનતની.

માથા (ના) સોખતી.

ઠ્યો (કિ) નક્કી થયો.

ધીરજ (ના) સહુરી

વાટ (ના) રાહ.

કાપર (વિ) હેરાન.

ઉધાડી (કિ) ખુલ્લી કરી.

ખરચાચ (ના) વપાચ.

દીકરી (ના) છોકરી.

રૂએ (કિ) રડે.

પાઠ ૧૧૪ મો.

વેગળેથી (અ) આઘેથી.

રોધને (કૃ) રડતાં રડતાં.

ઝાપો (ના) પરાનુનામ.

હીંડતાં (કૃ) ચાલતાં.

ખાપુ (ના) બાઈ

યાક (ના) આરામ.

વણી (ના) માલિક.

પાઠ ૧૧૫ મો.

અટકયાજો (વિ) વી-

ચીત્રો.

અડપલો (વિ) અટક.	ધુબ (ના) ધબ.	શોર બકાર (ના) અ-
ચાળો, વીચીત્રો.	ખાડાળાં (વિ) ચપટાં.	વાજ, સાદ.
ફાંકડો (ના) રંગીલો, છેલ.	અતિશે (વિ) ધણા.	ચોક (ના) છોથી ખાં-
ડારો (ના) ધમકાં.	અડપલાં (ના) અટક	ધેલી જમીન.
ધીર (ના) હિમ્મત,	ચાળો, આડાં અ-	અંધો (વિ) અંધળો.
ધીરજ.	વળાં કામ.	હસવું (ના) હાંસી, મજાક.
ડખી (ના) દાખડી.	છરી (ના) ચપ્પુ.	હાથુ (ના) તુકસાન.
ચૂરા (ના) કકડા.	સાન (ના) સમજણ.	લાડકડા (ના) લાડવાયો,
ડુમી (કૃ) બાઝી.	ડાખલી (ના) દાખડી.	વાહાલો છોકરો.
ચશ્મા (ના) અક્ષર	આનંદ (ના) ખુશી.	વસમા (વિ) કપરા.
મોટા દેખાય એવો	તત્કાળ (અ) તુરત.	દાટ (ના) જીલમ.
કાચનો સંચો.	જખઈં (વિ) ભારે, ધણું.	ધડયો (ક્રિ) બનાવ્યો.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૮).

એક અટકચાળો છોકરો, જેનું નામ જીવો હતું; તે જ ઠેકાણે જન્મને બેસે ત્યાં ધણું અટકચાળા (આડા) અવળા કામ કરતો હતો. (૧). કાગળ કે કલમ પછી ચપ્પુ, જે જે ચીજ તે જોતો તે ગમે તેવી સારી હોય તોપણ તેને ઝડપથી બાઝી પડતો હતો. (૨) તેને ના કહીએ પણ તે માને નહીં, અને કોઈનું કહેલું કથું તે કાને ધરે નહીં, તો પણ તેને એકજ દહાડામાં, બધી સમજણ આવી ગઈ. (૩) ઘરડો માણસ ચશ્માને દાખડી (તપખીરની) મેલીને માળ ઉપર ગયો. એટલે તે અટકચાળો (જીવાએ), તુરત ધણા હરખ ભરે તે બંને વાના લખ લીધાં. (૪). પછી તે ચશ્મા જે ધણા ચપટા હતા તેને જીવાએ નાક ઉપર ભેરવ્યો, અને પગ વતી ધબ દેતા કે દાખડી હતી તે જોવા સાઈ લીધી. (૫) તે દાખડીનું ઢાંકણું મજબુત દીધેલું હતું તેથી તે ઉઘાડવાને તેણે ધણું જોર કીધું, એટલે જોરથી તે ઉઘડતા ધણું ઉછળ્યું ને ધણો અવાજ થયો. (૬). તેમાંથી પછી તેના મોં ઉપર બધે તપખીર તપખીર થઈ રહી, એટલે તે ફાંકડો (સહેલાણી) પાછો ફાંફાં મારવા લાગ્યો,

ને હીમ્મત રાખી શક્યો નહીં. (૭). પછી ચશ્મા તે છોના ચોકમાં નાખ્યા, ને છીકો ખાવા લાગ્યો, તે થાકીને ગભરાયો એટલે થુ થુ કરી પછી જીવો ત્યાં રડવા લાગ્યો. (૮). તે આંખને ધણી ચોળવા જાય છે તો આંખે તે આંધળો થાય છે. એવામાં ડોસાએ છોકરાને જોયો. અને ચશ્માના કકડા થયેલા દીડો. (૯). પછી તે ડોસાએ જીવાને કલું કે ભાઈ હાંસી (હસારત) થઈને વળી તુકસાન થયું, માટે હે લાડ-કવાયા જીવા તું એજ મતાનો જાણુજે. (૧૦). ચશ્મા તો કપરાં થઈ પડ્યાં, (માહેના કાચ ભાંગી ગયા), ને દાખડીએ જીલમ કર્યા (માહેની તથાખીર વેરાઈ ગઈ). પછી જીવાએ કોઈ દહાડો પશુ ખીજ વાર પોતાની જાંઘાનીમાં એવો ધાટ બનાવ્યો નહીં. (એવું કામ કીધું નહીં.) (૧૧).

પાઠ ૧૧૬ મો.
નાનો કાંટો=કલાંકાંટો.
લાંભો કાંટો=મોટોકાંટો,
મિનિટકાંટો.

ચિત્ર(ના)છખી, તસવીર.
કુડાળું (ના) ચકરડું.
અંતરે (અ) છેટે.
આંકડાં (ના) નંખરો,
અંકો.

મિનિટ (ના) રા પળ.
પાઠ ૧૧૭ મો.
મધગત (ના) વચલી
રાત (રાતના) ૧૨
વાગતાનો વખત.

એકીવારે=સાંમટા.
સવાલ (ના) પ્રશ્ન.
નક્કી (અ) ખચીત.

ઝટ (અ) જલદી.
ચિત્ર (ના) છખી.
સેકંડ (ના) પળ.
ગોઠવણુ=તજવીજ.

પાઠ ૧૧૮ મો.

ઋતુ (ના) મોસમ.
વર્ણુન(ના)ખ્યાન, વિસ્તાર
શીતળ (વિ) ઠંડો.

પાનખર (ના) ઝાડનાં
પાંતરાં ખરી જાય
તે મોસમ.

તંબોળ (ના) પાન.
શાલ(ના)ઉનનું કિંમતી
લૂગડું.

સરોવર (ના) મોટું
તળાવ.
વનસ્પતિ(ના)લીલોતરી,

ઝાડ પાતરાં વગેરે.
વણુતોલ=જેનો તોલ
નહીં થાય તે, ધણોજ.
મહાર(ના) રાગનું નામ
(એમાસામાં ગાવા-
નો રાગ.)

ખેતીકાર(ના) ખેતીવાળા.
આખડી (ના) પાવડી.
સિઆળો (ના) ટાઢની
મોસમ.

કઠોળ (ના) અડદ ચણા
વટાણા વાલ વગેરે
ધાન્ય. [ગરખી.

ડગલી (ના) એવડીઅં-
ધટે (કિ) ઓછો થાય.
ગિનાળો (ના) તાપની
મોસમ.

જળ (ના) પાણી.	કુટે તેવો હજ.	ડૂઆડૂઆ (વિ) ખુડાખુડ.
પાન (ના) પાતળાં.	બાગ (ના) મેંટી વાડી.	ઉંચારે (કિ) ખોલે.
કેસુડાં (ના) પીજારંગ	ચંદન (ના) સુખડને	ચાવે=રોપે
કાહડવાના કૂચ.	પાણી સાથે ખસીને	ચંપા, ચંખેલી, { કુલના
ફડાં (વિ) સારા.	કરેલો લોંટો	જૂઠ, ગુલાબ } નામ.
ગુણવાન (વિ) ફાયદો- વાળા.	પંખા (ના) વીંજણા.	ફૂલાય (કિ) ખીલી આવે.
હોજ (ના) પાણીનો	કોયલ (ના) મધુર રા-	સુખમાટ (ના) સુખને
બાંધેલો કુંડ.	ગનું કાળું પક્ષી.	સારું.
કુવારા (ના) પાણીની	ચોમાસું (ના) વરસા-	હીચોળા (ના) હીંચકા,
સેરો પોતાની મેળે	દની મોસમ.	હીંદોળા.
	ખાસું (વિ) મજાનું.	ખાટ (ના) ખાટલો.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૯).

ટાઢની રૂતુ (કારતક, માગસર, પોસ, માહ) માં ઠંડો પવન આવેછે ને પાનખર રૂતુ (ફાગણ, ચૈત્ર) માં ધર્જી પાડેછે; શિયાળો ગોળ થાયછે ને કપાસ કઠોળ પણ પાડેછે, ને લોકો શરીરે તેલ ચોપડેછે ને પાન આવેછે. (૧). વળી શિયાળામાં લોકો દીવમાં ઉત, બનાતના ડગલા પેહેરેછે ને શાલ ઓઢેછે, ને ગરીબ લોકોના પગ ને ગાલ ફાટી જાયછે (તેઓને ડગલા શાલ મળતા નથી); શિયાળામાં દહાડો ટુકો ને રાત મોટી હોયછે. ને શરીરમાં ખોરાકથી જોર આવેછે. (૨). તાપની રૂતુમાં મોંચમાં પાણી પણાં ઉડાં જતાં રહેછે, ને નદી તળાવનાં પાણી સુકાઈ જાયછે; બધી લીલોતરીના ઝાડને નવાં પાંદડાં આવેછે. ને કામમાં આવે એવા સારા પિજારંગના કેસુડાના ફુલ થાયછે. (૩). ઉનાળામાં પાણીના કુંડ, કૂવારા, બાગ, બગીચા સારા લાગેછે. અને સુખડનું ચંદન તથા વીંજણો પણ વહાલા લાગેછે. (તેથી ઠંડક વળેછે) કોયલ પક્ષી સારા મધુર શબ્દ ખોલેછે અને ગરમી ઓટલી પડેછે કે તેનું તોલ થતું નથી (ઓટલે તે કહી શકાતી નથી). (૪). વરસાદની રૂતુ બહુ મજાની લાગેછે. તેવારે બધે ઠેકાણે પાણી બરપૂર થઈ રહ્યું હોયછે; લોકો મનાર રાગ

આયછે (કે તેથી વરસાદ આવે). ને ખેતીવાળાઓ ખેતરમાં રોપણી ચલાવેછે. (૫) ચપા ચંખેલી ને જીર્ણ. તેમજ ગુલામના કૂચ સારાં ખીંદેછે; ચોમાસામાં વરસાદને સાફ છત્રીઓ હોયછે ને સુવા એસવાને હોયકે ને ખાટલો તથા ચાલવાને પારડીઓ રાખેલી હોયછે. (૬).

પાઠ ૧૧૯ મો.

લાવરી (ના) ચંદ્રાળ
પક્ષી.

લણવું (કિ) કાપણી
કરવી

નચિંત (વિ) એકિકર.
ફાકટ (વિ) નકામું

ચિંતા (ના) ફિકર.
આડોશી પડોશી (ના)

પાસેના ધરના રહેનાર.
ટાંપીને (કૃ) તાકીને.

માલ (ના) જીવ.
બાઇબાંડુ (ના) બાઇ-

તથા બાઈ એહેનના
છોકરા છાં.

લણણી (ના) કાપણી
ખીન્યાં (કિ) ખીવાં.

સમાચાર (ના) ખબર.
પાઠ ૧૨૦ મો.

ધારણા (ના) દિલાસો.
પડે (વિ) જાતે, પોત

આપ મુઠા વિના સ્વગે
ન જવાય= પોતાનું

કામ પોતાથી જેવું

સાફ થાય તેવું ખી- ટાપુ (ના) એટ.

જાથી નહીં થાય. ખાસાં (વિ) મજાનાં.
મેઘ સમાન જલ ન જૂમખાં (ના) લુમખા.

હિ=ખીજું ગમે એ. શોભિતુ (વિ) શોભા
ટલું પાણી આવીને યમાન, સાફ.

પડે પશુ વરસાદના મીઝ (ના) ફળ, ગર.
પાણીની બરાબર જમફળ (ના) જમફળ.

નહીં થાય. દેખાવડું (વિ) શો-
આપ સમાન વલ ન- ભાવતું.

હિ=આપણું કામ કે ચૂંટી (કૃ) તોડી.
રવામાં આપણું જો- પાઠ ૧૨૨ મો.

જેટલું કરેછે તેટલું બાદીઆન (ના) એક-
ખીજાથી થતું નથી. જાતનો તેજનો.

મેઘ (ના) વરસાદ. બભકદાર (વિ) શો-
સમાન (વિ) બરાબર. ભિતો, ખીલતો.

ખળ (ના) જોર. તજ (ના) લવેંગના
નજર (ના) નીખા. જાડની છાલ.

પાઠ ૧૨૩ મો. ગળપણુ (ના) મીઠાસ.
તેજનો (ના) જાલજળ નીપજે (કિ) પાકે.

જાવત્રી તજ વગેરે કુંપણ (ના) ફણગો.
મસાલો. [મંધદાર. સોડમ (ના) વાસ.

ખુશબોદાર (વિ) સુ- તમાલ પત્ર (ના) ત-
જાવત્રી (ના) જાલજળ જનાં પાંતરાં.

ઉપરની છાલ. જાંબુડો (વિ) જાંબુના

જેવો, (ભૂરો આ- સમાની.)	હિંદી (ના) હિંદીમહા- સાગર (હિંદુસ્તાન- ની દક્ષિણનો).	શંખલા (ના) છીપોમાં થતા જીવડાં.
પાઠ ૧૨૩ મો.	આટલાંટિક (ના) એ- શિયા ખંડની પ- શ્ચિમ તરફનો મ- હાસાગર.	ભરતી (ના) જીવાળના પાણીનું આવવું.
લોકડી (ના) કાલ્હા- જેવું જાનવર.	રોકવું (કિ) ઘેરવું, ફરી વળવું.	ઓટ (ના) પાણીનું ઉતરવું.
છટકી જવું (૧૬) નાસી જવું, હાંથમાં નહીં આવવું.	પાસિફિક (ના) સ્થિરપા- ણીનો મહાસાગર.	પરવાળાં (ના) ઝીણાલાલ પથરા જેવી ચીજ દરિઆમાં થાયછે.
શિકારી (ના) પારધી, શિકાર કરનારો.	સાગર (ના) સમુદ્ર.	વાદળી (ના) કાણાકાણા- વાળી પાણી ચુસે એવી પોચી ચીજ.
અણીદાર (વિ) અ- ણીવાળું.	ચારેમેર (ના) ચારે બાજુ.	પાઠ ૧૨૬ મો.
છાંટ (ના) રંગની ભાત.	વીંટી (ફ) લપેટી, ઘેરી.	ડેરા (ના) તંબુ.
ખોલ (ના) બખોલ, ખો.	પીવાજોગ=પીવાલાયક.	તંબુ (ના) નાનો ડેરા.
ખો (ના) ખાઈ.	પથરાએલું (ફ) ફરી વળેલું.	ખાર (ના) બંદર.
સંધ્યાકાળ (ના) સ- મીસાંજ. (દીવા બ- તીનો વખત).	પાઠ ૧૨૫ મો.	અનુકૂળ (વિ) ઠીક, પાધરું.
કોળ (ના) મોટો જિંદર.	ચમત્કાર (ના) અચંખો, અજબ ખેલ.	ઢાંજે (કિ) ઢળતીરાખેછે.
કૂકડાં (ના) મરઘા.	ખોખું (ના) જીવ વમ- રનું ખોળીઉ.	પેદાશ (ના) આવક, નીપજ.
બગાડ (ના) નુકસાન.	વમળ (ના) પાણીના ભમરા.	જીવેછે (કિ) ગુજારો- કરેછે.
બખરદાર (વિ) હોંશીયાર.	વંટોળીઓ (ના) પવ- નનું જોરથી વાવું.	ખૂંટી (ના) ખીલી.
પક્કાઈ (ના) ખંધાઈ.	કંઠાળ (ના) દરિઆ કાઢે- નો દેશ.	હુશિયાર (વિ) અક્કલ- વાળા, કાબેલ.
ખંધુ (વિ) લુચ્ચું.		પાઠ ૧૨૭ મો.
પાઠ ૧૨૪ મો.		કળા (ના) હુત્તર, યુક્તિ.
મહાસાગર (ના) મોટો- સમુદ્ર, (પૃથ્વી ઉપર એવા પાંચ છે).		યંત્ર (ના) સંજો.
કાંઠો (ના) કિનારો.		

પ્રત (ના) નકલ.	વર્ગ (ના) જાતિ, પંક્તિ.	પાઠ ૧૩૦ મો.
મુદ્રાછાપ (ના) ખીખા	વનસ્પતિ (ના) લીલોતરી.	ઉપરાણું (ના) તરફદારી.
છાપ.	કરમાય (ક્રિ) ચીમળાય.	વહાલાં (વિ) હેતેસરી.
શિળાછાપ (ના) પથરા	વેદના (ના) પીડા, દુઃખ.	લાજતી (કૃ) શરમાતી.
ઉપર અક્ષર પાડી	પદાર્થ (ના) ચીજ, વસ્તુ.	બેનપણી (ના) સહિએર.
છાપવું તે.	મુદ્દત (વિ) ખીલકુલ.	વારી (ક્રિ) અટકાવી.
પુસ્તકો (ના) ચોપડીઓ.	ખરે ખરા (ના) સાચે	જંખવાણું (વિ) જાંખા,
શુમારે (અ) આસરે.	સાચા.	વીલાં,
છાયલ, છીદડી (ના)	પાઠ ૧૨૯ મો.	ધન્ય (અ) શાખાસ.
ખાયડીઓને પેહેર-	ટટો (ના) ઝગડો.	અસર (ના) લાગણી.
વાનાં સૂતરાઉલૂગડા.	પતાવનાર (ના) સમા-	બૂંડી (વિ) ખરાખ.
છીપા (ના) લૂગડાં ચેક-	ધાન કરનાર.	ઝાઝી (વિ) ધણી.
નારા લોકો.	ઝગડો (ના) ટટો.	પાઠ ૧૩૧ મો.
શાહી (ના) રૂશનાઈ.	પરીક્ષા (ના) તપાસ.	બેજ (ના) બીનાસ,
બેડોળ (વિ) ખરાખ	પંચ (ના) પાંચ માણુ-	સરદી.
આકારના, ઘાટ વ-	સતી ટોળી.	સંવિવા (ના) હાથ પગ
ગરના.	મનામ (ના) ચોપડી	રહી જાય એવો વા.
મુધારો (ના) સારો ફેર-	વગેરેનો સરપાવ.	સળેખમ (ના) સરકમ,
ફાર, ખામીમટાડવી.	ઠરાવ (ના) નિશ્ચય.	મગજ ભારે થાય તે.
છાપખાનું (ના) પુસ્તકો	નારાજ (ના) નાખુશી.	વીનવવું (ક્રિ) વારી વારી
વગેરે છાપવાનું ઠે-	દાવકી (ના) ડાહી.	ને સમજવવું.
કાણું.	ફર્યાદ (ના) રાવ.	બોંયતળીઉં (ના) પેહે-
નકલ (ના) ઉતારો.	ગુનો (ના) વાંક.	લામાળ નીચેની જ-
ફિકમત (ના) તદખીર.	મસ્તી (ના) તોફાન.	મીન.
પાઠ ૧૨૮ મો.	સાંખી (કૃ) ખમી.	રસોડું (ના) રાંધણી.
પદાર્થ=વસ્તુ.	ખખરદારી (ના) હોંશિ-	ખખરઅંતર (ના) સમા-
વર્ગ=ભાગ.	ચારી.	ચાર. [આવતું.
શ્રેષ્ઠ (વિ) મોટો. [રના.	બલમનસાધ (ના) દાના-	સહેતું (કૃ) સદતું, માફક.
નિર્જીવ (વિ) જીવ વગ-	ધ, સાલસાઈ.	અવરથા (ના) હાલત.

વાંકા (વિ) નળળા.	ધામ (ના) મુકામ.	પાઠ ૧૩૪ મો.
ગ્રહપીડા (ના) ગ્રહના	એજન્સી = પોલીસીકલ	વાવાએડું (ના) પવનનું
જેમનું દુઃખ	એજન્ટના તાબાનું	નોકશન
નડેએ (કિ) હેરાન કરેછે.	સંરથાન.	સૂઝી (કિ) માલમ પડી.
કીચડ (ના) કાદવ.	છાવણી (ના) પડાવ.	સારામાં (ના) વખતમાં.
નસીમ (ના) બાગ્ય.	નિલયો (ના) જેમાં	તાપણી (ના) બળતું.
મટયો (કિ) દૂર થયો.	ધણાં એક તાલુકા	ગઠો (ના) ઠરેલા રસનો
પાઠ ૧૩૨ મો.	આવેશ તે.	ગાંગડો.
નામિયો (વિ) જાણીનો.	ગવર્નરજનરલ = આખા	શુક્તિ (ના) તદ્દખીર.
પ્રખ્યાત [દાન.	હિંદુસ્તાન ઉપર હકુ-	કારખાનું (ના) વખાર.
રણુ (ના) રેતીનું મે-	મત કરનાર અમ-	સોડા (ના) એક જાતનો
સરેરાશ (વિ) સરામરી	લદાર.	ખાર.
લેખાય (કિ) ગણાય.	સંરથાન (ના) રાજના-	નિર્મળ (વિ) ચોખ્ખા.
જૈનધર્મ = શ્રાવક લોકોના	વસાવેલા ખંડિઆ	લેદો (ના) લયકો.
ધર્મના	મૂલક.	ધેર (ના) ધેનવો, ફેર.
રણિયામણાં (વિ) શો-	એજન્ટ (ના) સરકાર	પાઠ ૧૩૫ મો.
ભાયમાન.	તરફથી છાવણી ના-	ખિસેરી (ના) હાંડીની
અખાત (ના) પાણીવા-	ખી રેહેન.રો.	જાતનો કાચ.
ળી મોટી ખાડી.	રાજધાની (ના) તખ્ત	ખપોટી (ના) એકજન-
તંગાશ (ના) તાણ.	સંધ (ના) ટોળાં	તની રેતી.
ખોટ.	સાહુકાર (ના) પૈસાવા-	પારશ્શિક (વિ) જેમાંથી
રેતાળ (ના) રેતીવાળી.	જો, આગરદાર ગ્ર	આરપારજોવાય તે.
જાર (ના) જુવાર.	હરથ.	કંદીજના કાચનું પ્યાલું.
ડાંગર (ના) ભાત.	કુંડ (ના) છોથી ખાંધી	હાંડી (ના) દીવો સ-
પંકાયા (કિ) સરસ કહેવાય	લીધેલો જાળ ઝરો.	ળગાવવાનો કાચનો
સરસ (વિ) સારા.	અધિકારી (ના) ઓઢે-	દમો.
પાઠ ૧૩૩ મો.	દાર, હાકમીવાળા.	પ્યાલા (ના) જામ. પ-
શોભાયમાન (ના) સારું	મુદત (ના) ઠરવેલાવખત.	વાલા. [એવો.
શોભાવંતુ.	પેટું (ના) તાબો, હવાલા	બરડ (વિ) માંગી જાય.

કણી (ના) રજ, રજકણી.
પ્રકાર (ના) જાત.
મેળવણી (ના) મેગ.
પોટાશ (ના) એક જાત-
નો ખાર.

આટલીઓ (ના) સીસીઓ.
આરપાર (અ) આગલા
પડયા પાછલા પડસુધી
પૈસાદાર (વિ) તાલેવંત.

પાઠ ૧૩૬ મો.

ભિસ (ના) સાથુ બનાવ
વાનો ખાર.

કાંકણ (ના) ધોળી ટપકા-
વાળી કળી ચપટી
ધારવાળી અંગડી.

પ્રખ્યાત (ના) નામીયા.
ખેતર ને છેટે (ના) ખેત-
રપૂર દૂર.

વોહોરા (ના) હોરા લોક
બાહ્યવાડો (ના) બા-
હ્ય લોકોનો જયો.

પુષ્કળ (વિ) ઘણો.
કાપડાં (ના) ચોળી,
કાંચળી.

ખાપો (ના) આરસીના
કાચના ઝીણા ઝીણા
કકડા.

મકાન (ના) ઘર, મુકામ
મૂઠ (ના) કિમ્મત.

પાઠ ૧૩૭ મો.

પડછાયો (ના) ઓળો.

મંતોષ (ના) આનંદ.

તીરે (ના) કાંઠે.

ભોગવવું (કિ) વાપરવું.

છમ્મછે (કિ) ચાહે.

અનીતિ (ના) ગેરરીતી,

ખીન વિવેક.

લોમે લક્ષણ જાય=લો-

ભયાં આખર જતી

રેહે.

મૂળમાં (વિ) સમૂળાં,

ખીલકુલ.

ઉધોગ (ના) મેહેનત.

સ્થિતિ (ના) હાલત.

તકાવવું (કિ) ધારી

રેહેવું, તાકી રેહેવું.

ખાળવો (વિ) કુડાવવો

નકામો (કિ) ખાલી

લોમને ચોમ નહિ=ચો-

ભનો કંઈછેડો નથી.

પાઠ ૧૩૮ મો.

દારકા (ના) કાઠિયાવાડ-

ની પશ્ચિમે જત્રાનું

મોટું ધામ છે.

શંખ

ચક્ર

મદા

પદ્મ

ચાર છાપનાં
નામછે. વિષ્ણુ
ના ચાર આ
યુધ્ય છે.

સ્થાપના (ના) મંડાણુ.

ખાટ (ના) ઓવારો.

માથાદીઠ (વિ) માથુસ-

દીઠ, એકેકા આ-

દમી એ.

તપાવીને (કૃ) ગરમ

કરીને, ઉતુ કરીને.

ડામ (ના) ધગધગતો

લોહાનો ઉનોચપકો.

વેરાગી (ના) સાધુ, બાવા.

મજલ (ના) દસ પંદર

ગાઉનો ટાપો.

જત્રાણુ (વિ) જત્રા-

જનારા.

ખોડાણો (ના) એક રજ-

પૂત બક્ત થઇ ગયો.

પાઠ ૧૩૯ મો.

ગુણકારી (ના) કાયદા-

કારક, કાયદાવાળી.

ખજૂર (ના) ખજૂરી-

ના ફળ.

સાંધવો (ના) શીરાજેવા

બનાવેલો તે લયકો.

પેશી (ના) પીશી.

મુસાફર (ના) જૂદા

જૂદા દેશમાં ફર-

નારા, પ્રવાસી.

ખટા (ના) ફેલાવો, પ-

ચરાઈ જવું.

ટાઢક (ના) ઠંડક.	રેશન=મુકામ.	વહિવટ=કામ.
ઠળીઓ (ના) કળિઓ.	રાજનગર=રાજધાની.	સમાસદ=કારભારી.
નકામો (વિ) વગર અપનો.	હજીરો=કબરો, રાજો.	સુધરાઈ=સુધારો.
પાઠ ૧૪૦ મો.	ટાંકી=પાણીના હોજ.	મોટીસડકો=મોટારસ્તા,
બુતારો (ના) સાવરણી.	વરાળયન્ત્ર = બાફનો	સરીઆમ રસ્તા.
નીરો (ના) કેફ વગ- રની મીઠી તાડી.	સંચો.	હોજ=પાણીની ટાંકી.
બેવકૂફ (વિ) મુરખ.	પ્રખ્યાત=નામીયું.	તરેહતરેહવાર = જુદી જુદી જાતના.
સાવરણી (ના) બુતારો.	બદ્ર=જેમામદ્રકાળી મા-	દેશાવર=પરદેશ.
તાડી (ના) અજુરીમાંથી	તાછે તે મકાન.	કીનખાખ=રેશમનું કસ-
ઝરપેલો રસ.	પ્રાચીન=જુનું.	બના બુટાદાર લુગડું.
મેટો (ના) માળ. [આં.	ધોરી=મોટો	મશરૂ=એકજાતનું રેશ-
પીઢીઆં (ના) ભારોટી-	વચ્ચેવચ્ચ=મધ્યમાળે.	મી કાપડ.
ધાડવા (ના) લાંબા મોં-	ખંડેર=જુનામકાનો પ-	વખણાય=પકાય.
ના કાઢવના ઢાંચકા.	ડીગચલા તેની ખુલ્લી	પાઠ ૧૪૩ મો.
છેદ (ના) કાણું, વહે.	જમીન.	મુખવાળાં=મોઢાવાળા.
ધેન્નાઈ (ના) ગાંડાઈ.	કાંપ=છાવણી.	સામચી (ના) સામાન.
નાદાની.	ગોરા=સાહેબલોક.	કારમી (વિ) અજબ
પાઠ ૧૪૧ મો.	પાઠ ૧૪૨ મો.	ભારી.
અમદાવાદ=ગુજરાતની	ધાટીલાં=ધાટવાળા.	સ્વર્ગ (ના) કેલાસ.
રાજગાદીનું મથક.	મિલ્લ=સુતર વણવાનું કા-	રફેલ (ના) નિશાળ.
રાજધાની=રાજગાદીનું	રખાનું.	નર્ક (ના) જાહનમ.
શેહેર.	રેલવે=લોઢાની સડક.	દિસે (ક્રિ) જણાય.
પુસ્તકશાળા = પુસ્તકો	કોટ=ચારેપાસ જે દી-	ભયંકાર (વિ) બિયામણું.
રાખવાની જગ્યા.	વાલ બાંધેલી હોયતે.	કાળાં (વિ) નઠારાં.
મસીદ = મુસલમાનોને	પોળો=ખડકીઓ.	કૃત્ય (ના) કામ.
નીમાજ બણવાનું	સૂતર=સહેલું.	જશ (ના) આખર.
ઠેકાણું.	પરગામ=ખીજે ગામ.	ગિજળા (વિ) પંકા-
	મ્યુનિસિપાલ=શેહેર સુ-	ચલા, સફેત.
	ધારાનું ખાતું.	

જન (ના) માણસ. અમૂલ (વિ) જેની કારંજ (ના) કૂવારો.
 સમાન (વિ) જેવું, બ- કિમ્મત થઈ શકે ચડતે પહોરે=દહાડો અ-
 રાખર. નહીં. ઉતાં, સૂરજ ઉગેતે.
 રત્ન (ના) કિમતી ઝ- મનરંજ (વિ) મનપ્રુશ ઠરવાનું (કૃ) પ્રુશી થ-
 વાહિર. થાય એવું. વાનું, ગમવાનું.

(કવિતાની સમજુતી). (૨૦).

બદ્ર એટલે કદ્યાણુ એ સૌથી સાઈં નામ એવો અર્થ થાય છે. તે તો
 બધી દુનિયાનાં લોકો જાણે છે પણ કોણ જાણે કયા કારણે કાળાશયી બદ્ર
 નજરે બિયામણું દેખાય છે. (૧). તો કેહે તેમાં કાળાં મોંકાવાળા (કેદી
 લોક) રહે છે. તેઓ નકારાં કામનાં કરનારા છે. તે કારણ કાળાશયી બદ્ર
 નજરે બિયામણું માલમ મડે છે. (૨). તેના કરતાં દુનિયામાં જેની
 આખર ધણી છે તે જો, અને એવા માણસોથી ભરેલી જશવાળી તું પુસ્તક-
 શાળા જો. (૩). કાયા કાચના જેવા (એટલે બણતા વિદ્યાર્થી), કે
 જેઓ બણેથી તેની ધણી કિમ્મત આવે છે, અને પછી તેઓનું સાઈં મુલ
 આવે છે એટલે (સારા પગારદાર થઈ જાય છે). એવા બણનારાને વાસ્તે
 આ નિશાળ મોટી છે તે જો. (૪). સ્વર્ગ, નર્ક, અને આ દુનિયાના લોકના
 રસ્તા સઘળા સેહેલા છે, તે રસ્તે જવાના જુઓ ; આજ ત્રણ દરવાજા છે,
 એટલે (અમદાવાદમાં ત્રણ દરવાજા છે તેને સ્વર્ગ, નર્ક, ને આ લોકમાં જવાના
 એવા ત્રણ દરવાજાની ઉપમા આપી છે). (૫). સુખનો બધો સામાન
 જ્યાં મનને પ્રુશ લાગે એવો મળે છે. એવો તું વિચારી જો કે આ કારંજ
 કેવો બનેલો છે. (૬) દર શુકરવારે આ જગોએ એટલે (અમદાવાદમાં)
 શોભા સારી બને છે અને દરરોજ સહવારે સૂરજ ઉગતે માણેકચોકમાં સારો
 બજાર ભરાય છે. (૭). એ ચોકના બજારમાં બે ધડી બેસેથી જીવ પ્રુશ
 થાય છે, તે જોધને દલપતરામ કવિ મનમાં ધણા પ્રુશ થાય છે. (૮).

પાઠ ૧૪૪ મો. અહાદુર (વિ) હિમ્મત-વાળો.

મડમ (ના) સાહેબ લોકની સ્ત્રી.

ઉતાડ (ના) વહાણમાં એસનારા લોકો.

સાહેબ (ના) યુરોપિયન ગૃહસ્થ, ટોપીવાળો.

વીલે (વિ) સુનો, છુટા.

ગેલ (ના) લાડ.

ડોલ્યું (ક્રિ) વાંકું વળ્યું

પાધર્જ (અ) તુરતજ મળવા (ના) નાની હોડી.

પાસે (અ) આજુએ.

હલેસાં (ના) ચાટવા.

ભાન (ના) સુદ્ધી.

પાઠ ૧૪૫ મો.

લંગર (ના) વહાણ અ-ટકાવવાને પાણીમાં નાંખવાની લોઢાની બિલાડી.

કળતર (ના) દુખાવો

લગભગ (અ) નજીક, પાસે.

જડયું (ના) ડાચું.

ગિગ્યો (ક્રિ) બચ્યો.

પાઠ ૧૪૬ મો.

તરતપુદ્ધિ (ના) દુઃખની વખતે તુરત ઘટતો

હિપાય સુઝે એવી અક્ષત્ર.

કૂફડી (ના) મરઘી.

ખડો (ના) વાસ, રેહેઠાણ.

સ્વપ્ન (ના) ઊંઘમાં આવતો ખોટો વિચાર

સંદેહ (ના) વેહેમ.

હિંમત (ના) બહાદુરી.

હારતાં (કૃ) મુકી દેતાં

તોડ (ના) નીકાળ.

પાઠ ૧૪૭ મો.

ખાતર (ના) ધાસ છા-ણુ વગેરે કાઢી ગયેલો કચરો.

ધમધોધાર (વિ) ઝડ-પથી, ઝપાટાબંધ.

પાઠ (ના) અનાજની નિપજ.

ચાસ (ના) હળ ફેરવીને જમીન પોચી પાડે છે તે.

વાવણી (ના) રોપણી.

હારદોર (વિ) હારબંધ.

કણસલા (ના) કણસાં.

ગંજી (ના) કણસલું, કઠી.

ક્યાંટો (ના) પાણી ભ-રાયેલો નાનો ખાડો.

પાઠ ૧૪૮ મો.

જડ (ના) મુળ.

ઉપણું (ક્રિ) ઝટકવું, ઝપટવું.

માફક (વિ) ઠીક, અ-તુકુળ

નીદી (કૃ) સાફકરી માહાડી નાખી.

ખરિફ (ના) ચોમાસાના પાકનું ધાન્ય.

રવી (ના) શિયાળાના પાકનું ધાન્ય.

તર (વિ) તરપત.

વ.વેતર (ના) રોપણી.

રોપા (ના) છોડવા.

ખળી (ના) દાણા કાઢા- ડવાનું ઠેકાણું.	ધલાજ (ના) ઉપાય.	પાઠ ૧૫૧ મો.
પાર (ના) કણસાં કંઠી વગેરેમાંથી. દાણા	લાયારી (ના) નાચારી.	પગ (ના) ઠાંત્રીઓ.
કાઢાડવાનું ઠેકાણું	સાર (ના) મનઝમ.	સૂણેત્રો (વિ) સૂણેત્રો.
ફાતરાં (ના) છોતરાં.	સંકટ (ના) આક્રમ.	આખરી (વિ) માંદો.
લાગલાગટ (અ) વરસો વરસ.	પાલન (ના) પૌષણ.	ઝરાર (ના) સુખ, ચેત
હરફેર (વિ) વારાફરતી એકેકરખતે અંતરે.	પાઠ ૧૫૦ મો.	માયા (ના) હેત.
એકાદ (વિ) એક.	ગુલામ (ના) વેચાણુ લી- ધેલો ચાકર.	માધ્યમ (ના) દોસ્તદાર.
પડતર (વિ) ખાલી.	સિંહ (ના) મોટુંચોપ- ગું જનવર, જનવ-	ઓચિતો (અ) એકદમ.
કસ (ના) રસ.	રેનો રાખ.	દિવ્ય (વિ) દયા વગ- રનો.
પાઠ ૧૪૯ મો.	મયંકર (વિ) મિયામણો.	હવાલે કયો (કિ) મોંખો.
નિમક હલાલ=ઉપકાર ન બૂલનાર.	મોતીઆં (ના) હાંજાંજ.	હાકેમ (ના) સરકાર.
અમીર (ના) મોટો માણસ [જરાન.	ધરાદો (ના) ધારણા.	જૂઝમી (વિ) સખત,
પાલનપૌષણ (ના) ગુ- નહાર (ના) વર, કાડી	અસલ (અ) અગાઉ.	જુલમખેર.
નાખનારા જનવરો.	જૂઝમ (ના) ગજખ.	કાયદા (ના) ધારા.
મરત (વિ) જખરા.	વગડો (ના) વન, રાન.	પાઠ ૧૫૨ મો.
છેહ (ના) વિશ્વાસઘાત.	ઢગતેઢગલા (વિ) ધ- ણુંજ.	હિંસા (ના) હત્યા.
ધતખારી (વિ) બરોસા દાર. [ડી, બધરી.	રખડી રખડી (કુ) બટ કી બટકી.	મેદાન (ના) મોટી ખુ- લ્લી જગો.
ધણીઆણી (ના) ખાય- કડકડતી (વિ) સખત.	મચોમચ (અ) ઝપોઝપ.	કમકમી (ના) ધુખરી.
ધણી (ના) શેઠ.	હાય (ના) શક્તિ.	તમાશો (ના) મેળો.
વચન (ના) કબુલાત.	નિરાશ (વિ) દત્તગીર.	મેદની (ના) ઠઠ.
	શેર (ના) અવાજ.	ઉદાસ (વિ) દલગીર.
	રાંકડું (વિ) દયા ઉપજે એવું, ગરીબડું.	ફાળ (ના) કુદકો.
	અચંખો (ના) નવાઈ.	ખરાડા (ના) ખુમ,
	ધીરજ (ના) હિંમત.	મેટોધાંટો.
		કાડ (ના) ચીર.
		કાચા હેવાનું=નખળું, પોચું, નરમ.

હોશજ (ના) હાંજાં,	પેચ (ના) આંટો.	જળવીને (કિ) સાચ-
ગાત્ર.	પોશાક (ના) પેહેર-	વીને.
તલપ (ના) ડાકું.	વાના લૂગડાં.	લટકી (કૃ) ટીંગાઇ.
લાડ (ના) ગેલ.	પાઠ ૧૫૪ મો.	પાઠ ૧૫૫ મો.
જતિસ્વભાવ (ના)	લોભિઓ (ના) લાલ-	થોભ (ના) પાર, છેડો.
મુળ આશિચ્ચત.	ચુમાણસ.	તૃષ્ણા (ના) તરસ.
કથા (ના) વારતા.	અંદર (ના) નદીકે દ-	ધરાય (કિ) તરપત થાય.
માંડીને (કૃ) વિસ્તારીને.	રિઆ કાઠે આવેલું	આજીજી (ના) કાલાવા-
વગડાઉ (વિ) જંગલના.	શેહેર. [રહેવું.	લા, ખુશામત.
વીસરવો (કિ) ભૂલવો.	ટંગાવું (કિ) લટકાઈ	છોડીશ (કિ) મૂકીશ.
અદલો (ના) પાડ.	ત્રણુ પૈસા=ત્રણુ દો-	સામટા (વિ) એકંદર,
પાઠ ૧૫૩ મો.	ડીઆં.	એક જથે.
ટાંકણી (ના) ટાંચણી.	ભાવ (ના) કિમ્મત.	પછડાઇને (કૃ) ઝીકાઇને.
પાંસરા (વિ) સીધા.	પાઈ (ના) એક પછ.	અતિશે (વિ) ધણાં.
કકડા (ના) ટુકડા,	રાન (ના) જંગલ, વન.	લોભ (ના) લાલચ.
કકડા.	રાની (વિ) જંગલી.	શોભા (ના) આખર.
ખોસવી (કિ) ધોચવી.	મફત (વિ) પૈસા વગર.	સદા (અ) રોજ, નિત્ય.
ધારે=માને.	ભરાવે (વિ) ભેરવે	ધન (ના) પૈસો, દ્રવ્ય.
વહેંચી (કૃ) ભાગ પાડી.	અડકાડે.	

(કવિતાની સમજૂતી). (૨૧).

જ્યાં લોભનો છેડો નહીં એટલે અતિશે લોભ થાયછે ત્યાં સધળા શોભા આખર જતી રહેછે. જે માણસ હરેક વાતની તૃષ્ણાથી રોજ તરસ્યો રહેછે તે કોઇ દહાડે પૈસાથી ધરતો નથી.

પાઠ ૧૫૬ મો.	બક્ષ (ના) શિકાર,	સૂર (ના) ગાવાનો સોર.
કડાકો (ના) અપવાસ.	આવાનું.	ખાલી (વિ) અમથો.
મણા (ના) કસર.	સડપ (અ) ધપ, પાધરી.	ખોળતું (કૃ) શોધતું.
હાવકું (ના) ડાહ્યું.	મધુરો (વિ) સારો.	દૈવજોગે (અ) પરમે-
નિશા (ના) ખાતરી.	ચડપ (અ) ઝડપથી.	શ્વરના કરવાથી.

રૂપ (ના) શરીરની કાન્તિ.

રૂપાળી (વિ) શોભિતી.

ખાટ (ના) આકાર.

સાદ (ના) અવાજ.

ફૂલી (કૃ) ચહડી, ફૂલાઈ.

ઉપાડી (કૃ) ઊંચકી.

પાઠ ૧૫૭ મો.

ખુટો (વિ) ધરડો.

ભાગ્ય (ના) નસીબ.

ઘટારત (વિ) લાયક.

અસવાર (ના) ઘોડે બે-

સીને સ્વારી કરનાર.

કઠણુ (વિ) વજનર.

હોડાડે (ક્રિ) ચલાવે.

મેણાં (ના) ઠપકાના-

બોલ.

ઝાળું (ના) ટોળું

પાઠ ૧૫૮ મો.

ગજબ (ના) જીલમ.

રહેમ (ના) દયા.

બકવું (ક્રિ) અટકવું.

જીવાળ (વિ) જીવવાળો,

કસદાર.

ઝોળી (ના) ગાંસડી.

ખામતી (વિ) ઉંચકી

શકે એવી.

આસામી (ના) માણસ.

સાહેતવાર=થોડોવખત.

અવિચારી (વિ) વગર-

વિચારના, અણુસ-

મણુ.

વળી (ના) સાકટી.

પછાડા (ના) શરીરઅ-

ક્ષાળવું તે.

કરાડા (ના) કિનારો, પા-

ણીમાં જોડો ખાડો.

લજવાધને (કૃ) શર-

માધને.

સારા નરસા (વિ) સારું-

નકારું.

રૂડું (વિ) સારું.

પાઠ ૧૫૯ મો.

ભુંડું (વિ) ખુરું, માઠું.

બહું (વિ) સારું, રૂડું.

કાચકી (ના) પાંણીના-

સોપથી ગળે બોલાય

નહીં તે.

બોટવો (ના) માટીનો-

કુંજો.

મજેના (વિ) સારા.

સોખતી (ના) સાથી.

ટકોરા (ના) આંગ-

ળીના ટચકારા.

અક્ષાળી (કૃ) પછાડી.

બરીઆપ=બેઠેલા પૈ-

સા આપ.

નાત (ના) જાત.

ખાર (ના) અદાવત.

પાઠ ૧૬૦ મો.

હલકો (વિ) તૂચ.

પ્રજા (ના) રૈયત.

પરિવાર (ના) વંશ

વિસ્તાર.

ધનહીણા (વિ) પૈસા

વગરના.

ધનવાન (વિ) પૈસાદાર.

અબ્યાસ (ના) આ-

બેપ.

કુટુંબી (ના) કુટુંબના.

પિતા (ના) બાપ, તાત.

સમાન (વિ) બરાબર.

અવગુણ (ના) સારાને

બદલે નકારું.

સજ્જન (ના) સારા

માણસ.

સુવાસ (ના) સારી

સુગંધ, સારી ખુ-

શબો.

કાળ (ના) રીસ.

આળ (ના) અટક્યાળું,

ખોટું કામ.

અગ્નાની (વિ) અણુ-

સમણુ.

દયાળ (વિ) રહેમવાળા.

(કવિતાની સમજૂતી). (૨૨).

આ દુનિઆમાના બધા લોકો તે પરમેશ્વરની પ્રજા છે, અને આપણે બધા એક કુટુંબના, અને તે એક બાપના છોકરા છૈયાં છઇએ (૧).

તેમાં કોઇ શરીરે કાળા હોયછે ને કોઇ ગોરા હોયછે ને કોઇ ગરીબ હોયછે ને કોઇ સરખા પૈસાદાર હોયછે, તે બધાને સરખા ગણવા, કોઇને પણ હલકો ગણવો નહીં. (૨).

જીડાને બદલે બહું કરવું (નહારા ને બદલે સાઈ કરવું) એ સારા માણસની રીત છે જેમકે સુખડને સળગાવીને બાળીએ ત્યારે ઉત્તરી માંહેથી સારી ખુશખો નીકળેછે તેમ. (૩) વળી નાનું બચ્ચું જરા બાળ ખેચે (કંઈ અટક્યાણું) કરે તો રીસ ચડતી નથી. તેમજ કોઇ અણબમણુ માણસ કાંઈ નુકસાન કરે તો દીક્ષમાં દયા રાખવી (ગુરસે થવું નહીં.) (૪).

પાઠ ૧૬૧ મો.	મતલબ (ના) સાર.	થર (ના) પડ.
રતીપુર (વિ) જરાક.	પીડાય (ક્રિ) દુઃખી	ભાગળ (ના) દરવાજા
આકર્ષ (વિ) કપર્ષ.	થાય.	જેવું.
પરહેજ (ના) કરી.	પાઠ ૧૬૨ મો,	ખડકો (ના) ખાણ કે
કરી (ના) પરેજ.	ઉપયોગી (ના) બપ,	સમુદ્રની નીચે આવે-
આપમત (ના) પોતાનું	વાપરવું,	લા મજબુત પથરા.
ડહાપણ.	માતખર (વિ) ફળદ્રુપ.	ભડાકો (ના) અવાજો.
પાટણ (ના) ગુજરા-	નરાજ (ના) કોશ.	મિશ્ર (ના) ભેગ.
તની ઉત્તરે શેઢર છે.	સુરંગ (ના) નેહર,	વખાર (ના) માલ ભ.
મૂળાડીઆ (ના) મૂળીઆં	ભોયમાં ખાડો ખોદી	રવાનું ઠેકાણું.
જોર (ના) મારો, જારી	માંહે દારૂબરી સળ-	ગાળો (ક્રિ) રસ કરે.
રાખવું.	ગાવેછે તે.	જીદી (વિ) છુટી, નોખી.

સહેલાં લેખાં.

૧૪	આને	શેર	તો	અડધા	શેરનું ?	જ ૧—
૯	"	"	"	પા	શેરનું ?	જ ૧—
૪	"	"	"	પોણા	શેરનું ?	જ ૧—
૭	"	"	"	પા	શેરનું ?	જ ૧—
૧૨	"	"	"	પોણા	શેરનું ?	જ ૩ ના—
૫	૩ પીએ	મણુ	તો	એ	શેરનું ?	જ ૩ ન
૩	"	"	"	ચાર	શેરનું ?	જ ૩ ન હો ૫
૧૫	"	"	"	સાડા	શેરનું ?	જ ૩ રા—
૪૧	"	"	"	એ	શેરનું ?	જ હોકડા ૨૧
૨૧	"	"	"	સાત	શેરનું ?	જ ૩ ન—
૧૬	"	ખાંડી	તો	પાંચ	મણનું ?	જ ૩ ૪
૧૪	"	"	"	પાંચ	મણનું ?	જ ૩ ૭
૨૨	"	"	"	૭	મણનું ?	જ ૩ ૬
૧૬	"	"	"	સવાસાત	મણનું ?	જ ૩ ૫ હો. ૫
૨૪	"	"	"	અરાઠ	મણનું ?	જ ૩ ૨૨ હો. ૫
૩	"	તોલો	"	એક	રતીનું ?	જ અડધો આનો
૧૮	"	"	"	ત્રણ	રતીનું ?	જ ના—
૬	"	"	"	ત્રણ	વાલનું ?	જ ૧ હો. ૨૦
૧૮	"	"	"	સાત	વાલનું ?	જ ૩ ૩ હો. ૧૫
૧૧	"	"	"	સવા બેતાળીશ	તોલાનું ?	જ ૩ ૫૨—
૧૭	"	વીધુ	"	પાંચ	વસાનું ?	જ ૩ ૪
૧૨	"	"	"	ત્રણ	વસાનું ?	જ ૩ ૧ હો. ૫
૧૭	"	"	"	સાડા	પાંચ વસાનું ?	જ ૩ ૪—
૧૨	"	એકર	"	ચાર	ગુઠાનું ?	જ ૩ ૧ હો. ૨૦

ખર્ચ:—ડાહ્યાભાઈ જગજીવનદાસ, બૂલેશ્વર, શીરંગીના દેવળ પાછળ, માવજી નેરામના માળામાં.
 ,, એન. ડી. મેહેતાની કું, કાળકાદેવીના રસ્તાપર, શુદ્ધિ-વર્ધક સ્કુલપાસે.

ચુરત:—નગીનદાસ ફકીરભાઈ, સગરામપુરાના ટેકરાપર.

